Izveštaj o trgovini ljudima

Jun 2009.

Dragi čitaoci:

Otkako je predsednik Klinton 1998. objavio prve smernice Vlade Sjedinjenih Država u pogledu trgovine ljudima, videli smo nezapamćen napredak širom sveta u borbi za okončanje trgovine ljudima koja predstavlja oblik savremenog ropstva. Većina zemalja u svetu sada ima krivične zakone koji zabranjuju sve oblike trgovine ljudima, a globalna svest o ovom problemu nemerljivo je veća.

Ipak, još mnogo toga treba uraditi, naročito na identifikaciji i rešavanju osnovnih uzroka trgovine ljudima, uključujući politiku i praksu koje doprinose trgovini ugroženim populacijama. Od devojčica kojima je uskraćeno školovanje ili koje su kao maloletnice prisiljene na brak, preko etničkih manjina bez državljanstva ili podataka unetih u matične knjige rođenih, do radnika migranata koje poslodavci, koji zlupotrebljavaju zakonske procese, prisiljavaju da rade protiv svoje volje – efikasnost napora za dugoročnu prevenciju zahtevaće od nas da pažljivo pogledamo uzročne faktore i obavežemo se na relevantne reforme.

Deveti godišnji Izveštaj o trgovini ljudima otkriva lica savremenog ropstva i nove aspekte ovog globalnog problema. Fenomen trgovine ljudima pogađa praktično svaku zemlju, uključujući i Sjedinjene Države. Time što priznajemo i borbu Amerike sa savremenim ropstvom i praksom povezanom sa ropstvom, mi nudimo partnerstvo. Pozivam sve vlade da nam se pridruže u radu na stvaranju konsenzusa i snažnih resursa za eliminaciju svih oblika trgovine ljudima. Ove godine u ovom pozivu postoji novi element urgentnosti. Kako trenutna finansijska kriza ostavlja posledice na mnoge migrante u svetu – koji često rizikuju sve zarad male nade u bolju budućnost njihovih porodica – oni i suviše često upadaju u zamke trgovaca ljudima koji koriste njihov očaj. Mi prepoznajemo njihove ogromne patnje i obavezujemo se da ćemo pružiti pomoć u njihovom spasavanju i oporavku.

Kako idemo dalje i susrećemo se s novim izazovima današnjice, ja se obavezujem da ću podeliti ono što smo naučili iz naših ranijih napora i u saradnji sa vama nudim našu kolektivnu ekspertizu kako bi se ukazala pomoć žrtvama, počinioci priveli pravdi i pružila nada budućim generacijama koje su trenutno u opasnosti.

Okočanje globalne trgovine ljudima prioritet je Sjedinjenih Država u očuvanju američkih vrednosti koje pridaju veliku važnost ljudskim pravima, demokratiji i vladavini prava. Uverena sam da zajedno širom sveta možemo poboljšati živote ljudi koji su lišeni slobode.

Srdačno,
Hilari Rodam Klinton

Dragi čitaoci:

Izveštaj o trgovini ljudima za 2009. godinu odražava posvećenost državnog sekretara Hilari Klinton i predsednika Obame rešavanju ovog zločina u zemlji i inostranstvu. Kao što je predsednik Obama rekao:

> *Nažalost, na hiljade ljudi živi u različitim oblicima ropstva, ovde u našoj zemlji… često su to mlade žene koje su uvučene u prostituciju. Stoga, moramo tužiocima obezbediti instrumente kako bi se strože obračunavali sa ovakvim mrežama trgovine ljudima. Naš glas se mora čuti u međunarodnoj zajednici. Za čovečanstvo je ponižavajuće kad god vidimo da se ovakvo nešto događa.*

Kao savezni tužilac, lično sam video posledice trgovine ljudima. Video sam nasilje i pohlepu trgovaca ljudima i patnje i traume žrtava. Shvatio sam da oni koji prežive ne predstavljaju statistiku – to su ljudi koji ne dele samo bolne uspomene, već i radost ozdravljenja. I naučio sam da se trgovci ljudima uklanjaju, a žrtve oslobađaju kad policija i sudstvo radi sa žrtvama i nevladinim organizacijama koje im pomažu.

U poslednjih deset godina međunarodni pokret protiv trgovine ljudima mnogo je napredovao. Širom sveta, nova partnerstva između policije i nevladinih organizacija dovela su do procesuiranja hiljada slučajeva trgovine ljudima, a novo usredsređenje na prava žrtava donelo je pomoć hiljadama žrtava.

Međutim, još mnogo toga treba uraditi. Kao što je dokumentovano ovim izveštajem i nedavnim izveštajem Ujedinjenih nacija, mnoge zemlje nisu procesuirale nijedan slučaj u skladu sa zakonima o trgovini ljudima, a krivični postupak se vodi u tek nekolicini slučajeva trgovine ljudima u cilju prinudnog rada. Nevladine organizacije koje pružaju presudnu zaštitu – uključujući održiva prihvatilišta i programe reintegracije – u nepovoljnom su položaju zbog uticaja finansijske krize na zemlje donatore i filantrope.

Neće se, međutim, sav napredak ogledati u programima ili sudskim procesima. U kulturnom pogledu, moramo proniknuti do humanosti svakog pojedinca i shvatiti kako trgovci ljudima eksploatišu slabosti svojih žrtava da bi ih držali u ropskom odnosu, bilo to u poljima, fabrikama, privatnim domaćinstvima ili bordelima. Isto tako, moramo gledati izvan pokreta i migracije koja karakteriše brojne slučajeve trgovine ljudima i usredsrediti se na prinudne usluge koje Protokol iz Palerma i drugi međunarodni instrumenti vide kao suštinu ovog fenomena.

U globalnom pogledu, nebrojeno mnogo ljudi radi u ropstvu i trpi ćuteći, s osećanjem da su zarobljeni i sami. Kada razmišljaju o policiji, mnogi to čine sa strahom, a ne s nadom da će biti spaseni. Ako razmišljaju o bekstvu, ono je skok u nepoznato na šta se ne usuđuju pošto mnogi ne znaju da su u tom slučaju nevladine organizacije spremne da im pomognu. Ovaj izveštaj je njihova priča. To je priča o vlastima, organizacijama i pojedincima koji takvim žrtvama daju šansu da budu slobodni. U njihovo ime i u duhu opšte čovečnosti tražimo globalno partnerstvo za ukidanje savremenog ropstva.

Srdačno,
Ambasador Luis Cde Baka

PRIČE ŽRTAVA

Svedočenja žrtava izložena su u ovom izveštaju samo kao uzorak i ne obuhvataju sve oblike trgovine ljudima koji postoje. Ove priče se mogu dogoditi bilo gde u svetu i ilustruju mnoge oblike trgovine ljudima i široku paletu mesta na kojima se dešavaju. Nijedna zemlja nije imuna. Imena mnogih žrtava izmenjena su u ovom izveštaju. Većina fotografija bez pratećeg teksta nisu slike potvrđenih žrtava trgovine ljudima, već pokazuju bezbrojne oblike eksploatacije koji definišu trgovinu ljudima i raznovrsne kulture u kojima postoje žrtve trgovine ljudima.

UVOD

IZVEŠTAJ O TRGOVINI LJUDIMA (TIP) ZA 2009. GODINU

Namena

Stejt department je po zakonu obavezan da svake godine Kongresu Sjedinjenih Država podnese izveštaj o naporima stranih vlada usmerenim ka ukidanju teških oblika trgovine ljudima. Ovaj izveštaj je deveti godišnji izveštaj o trgovini ljudima; njegova je namena podizanje globalne svesti o fenomenu trgovine ljudima putem novog sagledavanja različitih aspekata ovog problema, isticanje zajedničkih i pojedinačnih napora međunarodne zajednice i ohrabrenje stranim vladama da preduzimaju efikasne korake u borbi protiv svih oblika trgovine ljudima.

Američki Zakon o zaštiti žrtava trgovine ljudima (TVPA) iz 2000. godine, kako je izmenjen, reguliše napore u borbi protiv trgovine ljudima. Najnoviji amandmani ovog zakona usvojeni su u decembru 2008. Cilj zakona je kažnjavanje trgovaca ljudima, zaštita žrtava i sprečavanje trgovine ljudima. Oslobođenje žrtava ovog oblika savremenog ropstva jeste krajnji cilj ovog izveštaja i politike Američke vlade u vezi sa borbom protiv trgovine ljudima.

Trgovina ljudima je višedimenzionalni problem. To je zločin koji pojedincima ukida ljudska prava i slobode, povećava zdravstvene rizike na globalnom nivou, pospešuje porast mreža organizovanog kriminala i može održavati nivo siromaštva i usporiti razvoj u određenim oblastima.

Posledice trgovine ljudima imaju razarajući efekat. Žrtve su izložene fizičkom i emocionalnom zlostavljanju, silovanjima, pretnjama upućenim njima lično i njihovim porodicama, pa čak i smrti. Međutim, uticaj trgovine ljudima prevazilazi individualne žrtve; trgovina ljudima podriva zdravlje, sigurnost i bezbednost svih država.

Sve veća zajednica država čini značajne napore da se ovaj svirepi zločin eliminiše. TVPA daje pregled minimuma standarda za ukidanje trgovine ljudima. Zemlja koja ne uspe da napravi značajne napore u poštovanju minimuma standarda za ukidanje trgovine ljudima, u ovom izveštaju se klasifikuje u „Nivo 3”. Takva ocena može uticati na uskraćivanje pomoći koju toj zemlji Sjedinjene Države pružaju u oblastima koje se ne odnose na humanitarne potrebe i trgovinu.

U proceni naporâ stranih vlada, Izveštaj o trgovini ljudima ističe krivično gonjenje, zaštitu i prevenciju. Ali i pristup trgovini ljudima iz vizure žrtve jednako zahteva od nas da se pozabavimo i spasavanjem, rehabilitacijom i reintegracijom. Saznanjima o najboljim primerima delovanja u ovim oblastima vlasti se podstiču da naprave korak dalje od inicijalnog spasavanja žrtava i vrate im dostojanstvo i nadu u produktivan život.

Azerbejdžan

Dvadesetdvogodišnja Azade je napustila azerbejdžansko selo kako bi radila u salonu za masažu u Bakuu. Ispostavilo se da je salon za masažu, zapravo, paravan za bordel. Ubrzo pošto je stigla, klijent, koji je radio za vlasnika bordela, silovao je Azade i zapretio da će video snimak silovanja pokazati njenom ocu ukoliko Azade ne pristane da se prostituiše u bordelu. Strahujući od društvene sramote i posledica koje će izazvati ako osramoti porodicu, Azade je nekoliko meseci prisiljavana na prostituciju pre no što je pobegla uz pomoć nevladine organizacije za borbu protiv trgovine ljudima.

Fotografija: Žene i devojke na ulici u velikoj su opasnosti od komercijalne seksualne eksploatacije.

Fotografija: Radnici migranti iz Nepala i Bangladeša na pauzi u stovarištu uglja u severoistočnoj Indiji gde rade. Preko 90 procenata indijske radne snage nalazi se u neformalnom sektoru, te lakše dospevaju u uslove dužničkog ropstva ili prinudnog rada.

Mali – Obala Slonovače

Jedanaestogodišnji Ibrahim sanjao je da kupi bicikl. Kad mu je muškarac, koga je neko vreme poznavao, rekao da može da radi na farmi kakaa i zaradi dovoljno novca za bicikl, radio, odeću i što šta drugo, Ibrahim nije posumnjao da je čovek zapravo trgovac ljudima. Muškarac je Ibrahima odveo u Obalu Slonovače i prodao ga proizvođaču kakaa. Ibrahim i drugi prodati dečaci radili su teške i opasne poslove u uzgajanju kakaa i banana, a radno vreme im je bilo veoma dugo. Farmer ih je oskudno hranio, žestoko tukao i zabranjivao im odlazak sa farme. Ibrahim je na prinudnom radu proveo dve godine, a zatim je pobegao i vratio se u Mali. Sada radi u jednom povrtnjaku i još uvek ne zarađuje dovoljno da bi kupio bicikl.

Definicija trgovine ljudima

Zakon o zaštiti žrtava trgovine ljudima (TVPA) definiše „teške oblike trgovine ljudima” kao:

(a) seks trafiking gde je komercijalni seksualni odnos iznuđen silom, prevarom ili prinudom, ili gde osoba primorana da učestvuje u takvom odnosu nije napunila osamnaest godina; ili

(b) regrutovanje, sakrivanje, prevoz, obezbeđivanje ili nabavljanje osobe za rad ili usluge upotrebom sile, prevare ili prinude u svrhu podvrgavanja prisilnom radu, ropskom radu, dužničkom ropstvu ili ropstvu.

Žrtva ne mora biti fizički transportovana s jedne lokacije na drugu da bi zločin bio klasifikovan u okviru ovih definicija.

Uloga roditelja u trgovini decom

Kad je Mariji bilo pet godina, nevenčana žena njenog oca počela je da je prostituiše u Nikaragvi. Nakon nekoliko godina, radnici nevladine organizacije pronašli su Mariju koja je živela na gradskom đubrištu i odveli su je u dom za devojčice. Prema drugim devojčicama se ponašala u seksualno neprikladnom maniru, pošto je to bio jedini život za koji je znala. Zatraženo je da Marija napusti dečji dom. Mariju je uzeo drugi dečji dom kako bi je zaštitio dok su istražitelji prikupljali dokaze da je zlostavljana i vodili postupak da se njenom ocu oduzmu roditeljska prava.

Roditelji su često među žrtvama u slučajevima trgovine decom. Trgovci ljudima ih ubeđuju da se rastanu od dece dajući im lažna obećanja o školovanju i lepoj budućnosti dece. Ali u nekim slučajevima, roditelji takođe igraju aktivnu ulogu u trgovini decom.

Prošle godine, antitrafiking policija u Grčkoj prijavila je povećan broj slučajeva u kojima roditelji trguju svojom decom. Albanski Romi dovode svoju decu u Grčku, gde ih prisiljavaju da prose ili prodaju robu na ulici. Prema podacima nekih nevladinih organizacija, Romi u Grčkoj takođe iznajmljuju ili prodaju svoju decu trećoj strani u svrhu prisilnog rada.

Studija koju je 2007. uradila Međunarodna organizacija za migracije (IOM) pokazala je da su neki Kambodžanci prodavali svoju decu u svrhu prostitucije ili kućnog ropstva kako bi isplatili svoje dugove. U Nigeru, dečaci prodati da bi prinudno radili na čuvanju stoke ponekad pobegnu poslodavcima i vraćaju se rditeljima. Dečaci dolaze kući s vidljivim znacima fizičkog i psihičkog zlostavljanja. Međutim, mnogi roditelji poslodavcima vraćaju svoje sinove protiv njihove volje, ljuti što je dete napustilo priliku da nauči zanat.

Kako bi se borili protiv ovakvih oblika trgovine decom, policija i sudstvo moraju poslati snažnu poruku da ovakva praksa neće biti tolerisana. Neke zemlje su već počele preduzimati korake. U januaru 2008. Albanija je usvojila zakon po kojem se slučajevi dece koje roditelji prisiljavaju na prosjačenje smatra krivičnim delom. Zakoni u Nigeru, Senegalu i Togou roditeljima takođe zabranjuju trgovinu decom.

Iako je problem veliki, policija i sudstvo ga često ne prepoznaju. U januaru 2008. jedan južnoafrički sud odbacio je tužbu nakon što se otkrilo da su roditelji žrtava dozvolili trgovcu ljudima da decu odvede u Kejptaun gde su ih eksploatisali. Sudovi ne treba da iz procedure povlače predmete na osnovu roditeljske saglasnosti.

Socijalni radnici i istražitelji moraju se edukovati o potencijalnoj ulozi koju roditelji mogu imati u trgovini decom. Istražitelji koji su ispitivali trgovinu decom na zapadnoafričkim plantažama kakaa pogrešno su, na primer, zaključili da je u slučaju kad je poslodavac blizak rođak deteta radnika, manja verovatnoća da je dete žrtva trgovine ljudima.

Opseg i priroda savremenog ropstva

Zajednički imenilac raznih vidova trgovine ljudima jeste upotreba sile, prevare ili prinude u cilju eksploatacije pojedinca zarad profita. Trgovci ljudima žrtvu mogu podvrgnuti radnoj eksploataciji, seksualnoj eksploataciji ili i jednoj i drugoj. Trgovina ljudima u cilju radne eksploatacije, što je oblik trgovine ljudima koji odnosi najveći broj žrtava, obuhvata tradicionalno ropstvo, prinudni rad i dužničko ropstvo.

Trgovina ljudima u cilju seksualne eksploatacije obično uključuje zlostavljanje u okviru komercijalne seks industrije. U drugim slučajevima, pojedinci, koji često zahtevaju i seks kao i rad, eksploatišu žrtve u privatnim kućama. Upotreba sile ili prinude može biti direktna i fizička ili psihička.

Postoji širok spektar procena o opsegu i veličini savremenog ropstva. Međunarodna organizacija za rad (ILO) – organ Ujedinjenih nacija zadužen za pitanja radnog standarda, zapošljavanja i socijalne zaštite – procenjuje da je 12.3 miliona odraslih lica i dece na prinudnom radu, ropskom radu i u seksualnom ropstvu u svakom trenutku.

Od ovih žrtava, ILO procenjuje da ima najmanje 1.39 miliona žrtava komercijalnog seksualnog ropstva, i transnacionalnog i unutar granica sopstvene države. Prema podacima ILO-a, 56 procenata svih žrtava prinudnog rada jesu žene i devojčice.

Trgovci robljem vrebaju ugrožene osobe. Njihov cilj su često ugroženi muškarci, žene i deca, a njihove prevare – dovitljive i nemilosrdne, stvorene da obmanu, nagovore i pridobiju poverenje potencijalnih žrtava. Veoma često ova lukavstva uključuju obećanja za bolji život kroz zaposlenje, mogućnost obrazovanja ili brak.

Nacionalna pripadnost žrtava trgovine ljudima raznolika je kao što to jesu i svetske kulture. Neki napuštaju zemlje u razvoju u potrazi za boljim životom pomoću niskokvalifikovanih poslova u prosperitetnijim zemljama. Drugi postaju žrtve prinudnog ili dužničkog rada u sopstvenim zemljama. Žene željne bolje budućnosti prijemčive se za obećanja da će dobiti posao u inostranstvu kao dečje negovateljice, spremačice, kelnerice ili manekenke – što su poslovi koje trgovci ljudima pretvaraju u bezizlazni košmar prinudne prostitucije. Pojedine porodice daju decu odraslim osobama, često rođacima, koji obećavaju obrazovanje i povoljne prilike, a ovi, umesto toga, decu prodaju tamo gde će ih eksploatisati. Međutim, samo siromaštvo ne objašnjava ovu tragediju iza koje stoje nepošteni vrbovnici, poslodavci i korumpirani zvaničnici koji nastoje da nezakonito zarade na tuđoj nesreći.

> *"Nažalost, stvarnost se nije samo približila mome domu, već je u njega i ušla …Ropstvo načelno nije ostavilo traga samo na mom srcu, već najverovatnije i na mom stolu, mom automobilu, mojoj odeći."* **Džulija Ormond, UN-ov ambasador dobre volje o trgovini ljudima.**

Indija

Jajati i njen muž su bili radnici u dužničkom ropstvu u fabrici pirinča u Indiji više od 30 godina. Od dva ujutro do šest po podne svakog dana su razdvajali i kuvali pirinač, pri čemu su često zadobijali opekotine, povrede i razbolevali se. Vlasnik fabrike pretio je da će ih povrediti ukoliko pokušaju da odu. Njihova deca su bila primorana da napuste školu i s njima rade u fabrici. Njihovi unuci su rođeni u dužničkom ropstvu. Godine 2005. Jajati i njena porodica najzad su oslobođeni zahvaljujući pomoći nevladinih organizacija i lokalnih vlasti. „Nikad nisam sanjala da ću doživeti ovakav dan“, rekla je Jajati nakon što je oslobođena.

Fotografija: Indijska deca izvikuju parole za vreme protesta protiv trgovine decom. Trgovina decom je krivično delo po međunarodnom pravu, ali Indija nema sveobuhvatan zakon koji zabranjuje trgovinu decom ili trgovinu ljudima.

U fokusu Izveštaja o trgovini ljudima za 2009.

Izveštaj o trgovini ljudima je najobimniji svetski izveštaj o naporima vlada u borbi protiv teških oblika trgovine ljudima. Obuhvata zemlje koje su označene kao izvorne, tranzitne ili odredišne zemlje za žrtve trgovine ljudima. Izveštaj predstavlja ažurirani, globalni pogled na prirodu i opseg trgovine ljudima i široku lepezu akcija koje preduzimaju vlade širom sveta kako bi se borile protiv trgovine ljudima i iskorenile je.

Izveštaj o trgovini ljudima za 2009. odnosi se na period od aprila 2008. do kraja marta 2009. Za ovo vreme i od usvajanja TVPA, borba protiv trgovine ljudima prešla je važnu prekretnicu, jer je više od polovine svetskih zemalja usvojilo krivične zakone koji zabranjuju sve oblike trgovine ljudima. Samo prošle godine, 26 zemalja usvojilo je nove antitrafiking zakone, neke su prevazišle minimum standarda iznetih u TVPA-u i Protokolu Ujedinjenih Nacija o trgovini ljudima iz 2000. ponudivši žrtvama trgovine ljudima restituciju putem sudskog postupka i drugu zaštitu.

Prošla godina takođe je obeležena početkom globalne finansijske krize, što je pojačalo bojazan od povećane trgovine ljudima širom sveta. Kao rezultat krize, dva istovremena trenda – smanjenje globalne potražnje za radnom snagom i sve veća ponuda radnika voljnih da prihvate čak i veće rizike zarad ekonomskih mogućnosti – izgleda da su recept za povećani broj slučajeva prisilnog rada radnika migranata i žena u prostituciji.

Pošto se trgovina ljudima verovatno proteže na sve zemlje sveta, to što su pojedine zemlje izostavljene iz Izveštaja ukazuje samo na pomanjkanje adekvatnih informacija. Pojedinačni izveštaji za zemlje predočavaju opseg i prirodu problema trgovine ljudima i napore vlasti u borbi protiv trgovine ljudima. Svaki pojedinačni izveštaj takođe sadrži procenu mere u kojoj vlasti poštuju minimum standarda za ukidanje trgovine ljudima kako je to izloženo u TVPA-u, kao i predloge za dodatne aktivnosti koje vlasti u datoj zemlji treba da preduzmu u borbi protiv trgovine ljudima. U preostalom delu pojedinačnih izveštaja opisuju se napori svake vlade da se primene zakoni protiv trgovine ljudima, za zaštitu žrtava i prevenciju trgovine ljudima. Svaki pojedinačni izveštaj objašnjava osnovu za rangiranje određene zemlje u Nivo 1, Nivo 2, Nivo 2 Nadzorne liste, ili Nivo 3. Svako mesto na koje su zemlje rangirane propraćeno je objašnjenjem, a posebno ukoliko je zemlja rangirana u Nivo 2 Nadzorne liste, pojedinačni izveštaj će sadržati objašnjenje, koristeći specijalne kriterijume izložene u TVPA-u za Nadzornu listu.

Metodologija

Stejt department je ovaj izveštaj pripremio koristeći informacije američkih ambasada, zvaničnika stranih vlada, nevladinih organizacija i međunarodnih organizacija, objavljenih izveštaja, istraživačkih putovanja u sve regione i informacija dostavljenih na imejl adresu tipreport@state.gov, koja je ustanovljena za nevladine organizacije i pojedince da bi se dostavile informacije o napretku vlasti u rešavanju problema trgovine ljudima. Američke diplomatske službe izveštavale su o stanju trgovine ljudima i akcijama vlasti na osnovu podrobnog istraživanja, uključujući sastanke sa širokom lepezom državnih službenika, predstavnika lokalnih i međunarodnih nevladinih organizacija, zvaničnika međunarodnih organizacija, novinara, akademskih radnika i preživelih žrtava.

Da bi sastavio ovogodišnji izveštaj, Stejt department je pregledao pouzdane izvore informacija za svaku zemlju i ocenio antitrafiking napore svake vlade. Ranijih godina „znatan broj“ (definisan kao 100 ili više) žrtava trgovine ljudima morao je biti dokumentovan za svaku zemlju u Izveštaju o trgovini ljudima. Zakon o reautorizacii zaštite žrtava trgovine ljudima Vilijama Vilberforsa iz 2008. (TVPRA iz 2008. godine) ukinuo je ovaj uslov i time proširio opseg zemalja uključenih u ovogodišnji izveštaj.

> *„Ako služavki date slobodan dan, mogla bi ga iskoristiti na loš način.”*
> **Saudijska domaćica objašnjava da zakoni koji daju dodatna prava stranoj kućnoj posluzi mogu dovesti do bežanja većeg broja služavki od njihovih poslodavaca**

Neke vlade su držale konferencije i napravile timove ili nacionalne akcione planove da bi definisale ciljeve u borbi protiv trgovine ljudima. Premda su takve aktivnosti korisne i pomažu buduće konkretne policijske, zaštitne i preventivne aktivnosti, same konferencije, planovi i timovi nemaju veliku težinu pri proceni napora jedne zemlje. Umesto toga, ovaj izveštaj se bavi konkretnim akcijama koje vlade preduzimaju u borbi protiv trgovine ljudima, naročito krivično gonjenje, osuđujuće presude i zatvorske kazne za trgovce ljudima, mere za zaštitu žrtava i napore u pogledu prevencije.

Iako su presudni za povećanje antitrafiking napora, Izveštaj ne polaže mnogo na nacrte zakona ili zakone koji još nisu usvojeni. Generalno uzev, Izveštaj se ne usredsređuje na napore vlade koji indirektno doprinose smanjenju trgovine ljudima, kao što su napori da deca pohađaju školu ili opšti ekonomski razvojni programi, već se pri pravljenju Izveštaja čine veći napori da se identifikuju situacije koje dovode do trgovine ljudima i mere koje vlade preduzimaju da spreče trgovinu ljudima koja je možda ishod takvih situacija.

U istom duhu, ovaj izveštaj pokušava da identifikuje sistemske faktore koji doprinose određenim oblicima trgovine ljudima, što uključuje specifičnu politiku ili praksu, kao što je naplaćivanje prevelikih taksi mogućim migrantima koje vrše agencije za radnu snagu i vladina politika koja dozvoljava poslodavcima da konfiskuju pasoše stranim radnicima – što su faktori za koje se pokazalo da doprinose prisilnom radu.

Partnerstva javnog i privatnog sektora: Moćan instrument

Sa ograničenim resursima i velikim potraživanjima, lideri vlada, korporacija i nevladinih organizacija okupili su se da nađu nove metode u borbi protiv trgovine ljudima. Ova partnerstva razlikuju se po veličini, opsegu i trajanju, premda imaju jedan ključni zajednički element – želju da angažuju raznovrsne kapacitete u cilju rešavanja problema trgovine ljudima.

• Godine 2008. *LexisNexis*, onlajn baza podataka, sklopio je partnerstvo sa Američkim nacionalnim centrom za pitanja trgovine ljudima (NHTRC) kako bi razvili nacionalnu bazu podataka o službama koje pružaju socijalne usluge putem dežurne telefonske linije Centra. U jugoistočnoj Aziji *LexisNexis* je u partnerstvu s vodećom antitrafiking nevladinom organizacijom obezbedio tehničku obuku za osoblje u prihvatilištu. Kompanija je takođe osnovala onlajn centar podataka za advokate koji rade sa žrtvama trgovine ljudima; sarađivala je sa Američkom advokatskom komorom (ABA) u pružanju podrške obrazovnom institutu za pravnu pomoć žrtvama trgovine ljudima, koji je obučio advokate iz šest zemalja i iz Sjedinjenih Država.

• Hotelska grupa *Wyndham* je u saradnji sa antitrafiking nevladinom organizacijom *Polaris Project* obezbedila stotine besplatnih hotelskih soba za žrtve trgovine ljudima u hitnim slučajevima.

• Američka IT kompanija Majkrosoft podržava lokalne partnere nevladine organizacije u Aziji. Obezbeđujuću osnovnu informatičku obuku, Majkrosoft pomaže ljudima u zajednicama s neadekvatnim službama da pronađu sadržajno zaposlenje čime se smanjuje stepen njihove ugroženosti od trgovine ljudima. Majkrosoft takođe ima partnerske odnose sa Međunarodnim centrom za nestalu i eksploatisanu decu, nevladinim organizacijama za zaštitu dece, Američkom advokatskom komorom (ABA) i američkom policijom gde vrši policijsku obuku za krivična dela vezana za kompjutere a koja obuhvataju komercijalnu seksualnu eksploataciju dece.

• Turistička korporacija *Carlson Companies* u partnerstvu sa nevladinim organizacijama napravila je materijale za obuku svog hotelskog osoblja o tome kako da prepoznaju i prijave dečji seks turizam. *Carlson Companies* je takođe obezbedio hotelske kongresne sale za obuku lokalnih turističkih radnika.

• Medijske i filmske kompanije predstavljaju instrumente za podizanje svesti o trgovini ljudima. Vlada Sjedinjenih Država je u partnerstvu sa *Priority Films* snimila film "Božikovina" o trgovini decom u cilju seksualne eksploatacije i sponzorisala stručne diskusije; u partnerstvu sa *Lifetime Television* napravila je televizijski film „Trgovina ljudima" i distribuirala ga svim američkim ambasadama za emitovanje u lokalnim zajednicama; u partnerstvu sa *Worldwide Documentaries* distribuirala je DVD o trgovini ljudima u isto vreme kada je objavljen Izveštaj o trgovini ljudima za 2008. godinu.

Ovakvim partnerskim odnosima kompanije iz privatnog sektora stiču prihvatanje i poverenje potrošača te podršku društveno svesnih kupaca i investitora. Zajednici koja se bori protiv trgovine ljudima ovakva partnerstva pružaju stručnost, produbljuju resurse i stimulišu kreativnost u borbi protiv trgovine ljudima širom sveta.

Rangiranje po nivoima

Stejt department svaku zemlju obuhvaćenu Izveštajem o trgovini ljudima za 2009. godinu rangira na jednu od tri liste, koje su ovde opisane kao nivoi, u skladu sa TVPA-om. Ovo rangiranje je zasnovano više na opsegu vladinih akcija u borbi protiv trgovine ljudima nego na obimu problema, mada je i to važan faktor. Stejt department najpre procenjuje da li vlada u potpunosti poštuje minimum standarda po TVPA-u za iskorenjivanje trgovine ljudima (detaljno na strani 314). Vlade koje to čine rangirane su u Nivo 1. Za ostale vlade Stejt department razmatra stepen napora koji se vrše da bi ispunile te standarde.

Vlade koje čine značajne napore da bi ispunile minimum standarda rangirane su u Nivo 2. Vlade koje ne poštuju u potpunosti minimum standarda i ne čine značajne napore da to postignu rangirane su u Nivo 3. Na kraju se razmatraju kriterijumi Posebne nadzorne liste i, ukoliko je primenjivo, zemlje Nivoa 2 se rangiraju na Nivo 2 Nadzorne liste.

TVPA navodi tri faktora koji se uzimaju u obzir kad se određuje da li će se zemlja stvrstati u Nivo 2 (ili Nivo 2 Nadzorne liste) ili Nivo 3: 1) stepen u kojem je zemlja izvor, tranzitno područje ili odredište za teške oblike trgovine ljudima; 2) stepen u kojem vlada zemlje ne poštuje minimum standarda prema TVPA-u, uključujući, naročito, stepen u kojem su vladini službenici saučestvovali u teškim oblicima trgovine ljudima; i 3) resursi i mogućnosti vlade da rade na ovim pitanjima i eliminišu teške oblike trgovine ljudima.

Pakistan

Četrdesetpetogodišnji Valid bio je radnik u dužničkom ropstvu u ciglani sve dok nije 1997. oslobođen istorijskom odlukom Vrhovnog suda po kojoj je dužnički rad proglašen ilegalnim. Međutim, Validu je bilo teško da se prilagodi životu u slobodi, pošto nije znao kako da izdržava svoju šestočlanu porodicu. Rad u ciglani je jedini život koji je njegova porodica poznavala. Stoga su se vratili. Deset godina kasnije Valid je ponovo bio u dužničkom ropstvu pošto je nagomilao dug od preko 700 dolara. On, njegova žena, dve mlade kćerke, sin i snaha su svi radili kao ciglari. Zajedno prave 2.000 cigli dnevno za šta dobijaju tri dolara. Kako bi pokrili dnevne troškove — uključujući hranu, električnu struju za jednu jedinu sijalicu od 60 vati i medicinsku negu za česte bolesti koje prenose komarci — porodica se još više zadužuje kod vlasnika ciglane i nastavlja da radi kako bi isplatili dugove.

Fotografija: Burmanski imigranti sortiraju ribu u južnom Tajlandu. Bežeći od ekonomskog sloma u Burmi koja je pod vojnom upravom, migranti traže posao na Tajlandu gde mnogi završe kao zlostavljani, eksploatisani i izloženi uslovima prisilnog rada.

Fotografija: Sada devetnaestogodišnja Šijma Hol sedi u garaži bez prozora gde je držana dve godine. Šijma je imala deset godina kad ju je jedan bogati egipatski par kupio u siromašnom selu na severu Egipta da bi radila u njihovoj kući u Kaliforniji. Ustajala je pre zore i često radila i posle ponoći – peglala, brisala mermerne podove i čistila prašinu s porodičnog kristala. Zarađivala je 45 dolara mesečno, a ponekad je radila i 20 časova dnevno. Trgovina decom u cilju rada po kućama u Sjedinjenim Državama produžetak je ilegalne ali uobičane prakse u višim klasama u nekim društvima.

Azerbejdžan

Dilarina sestra je prevarom navedena da stupi u nevenčani brak sa trgovcem ljudima koji ju je kasnije, kad je ostala u drugom stanju, napustio. Kada se Dilara suočila sa sestrinim trgovcima ljudima, i sama je postala žrtva. Skončala je u Turskoj gde su ona i druge otete devojke mučene i prisiljavane na prostituciju. Dilara je pobegla uz pomoć turske policije koja je odmah uhapsila devetoricu muškaraca koji su trgovali Dilarom i njenom sestrom. Tada se obratila lokalnoj nevladinoj organizaciji da bi dobila pravnu i savetodavnu pomoć. Nevladina organizacija je takođe pomogla Dilari da se obuči za kompjutersko programiranje i nađe zaposlenje u jednoj kompaniji u Bakuu.

Nivo 2 Nadzorne liste

TVPA nalaže da se određene zemlje stave na Posebnu nadzornu listu. Tu spadaju zemlje gde:

a. apsolutni broj žrtava teških oblika trgovine ljudima je veoma veliki ili je u značajnom porastu;

b. nema dokaza o povećanim naporima u borbi protiv teških oblika trgovine ljudima u odnosu na prethodnu godinu, uključujući veći broj istraga, krivičnog gonjenja i presuda za krivična dela trgovine ljudima, veću pomoć žrtvama i manje dokaza o saučesništvu državnih zvaničnika u teškim oblicima trgovine ljudima; ili

c. utvrđeno je da zemlja čini značajne napore u cilju ispunjavanja minimuma standarda na osnovu obavezivanja zemlje da preduzme dodatne korake u narednoj godini.

Zemlje koje zadovoljavaju ova tri kriterijuma obuhvaćene su onim što Stejt department naziva „Nivo 2 Nadzorne liste". U Izveštaju iz juna 2008, Nivo 2 Nadzorne liste obuhvatio je 40 zemalja. Još dve zemlje su reevaluirane kao zemlje Nivoa 2 Nadzorne liste u novembru 2008. Ove 42 zemlje su obuhvaćene „Privremenom procenom" koju je Stejt department objavio 27. februara 2009.

Od ove 42 zemlje Nivoa 2 Nadzorne liste u vreme Privremene procene, njih 11 je prešlo u Nivo 2 u ovom izveštaju, dok su 4 pale na Nivo 3, a 27 je i dalje na Nivou 2 Nadzorne liste. Zemlje obuhvaćene Nivoom 2 Nadzorne liste u ovom izveštaju biće preispitane u okviru naredne Privremene procene koja će Američkom kongresu biti dostavljena 1. februara 2010.

Amandmani TVPRA-a iz 2008. omogućili su da svaka zemlja koja je rangirana na Nivo 2 Nadzorne liste u dve godine zaredom (počev od Izveštaja za 2009.) bude rangirana u Nivo 3 ukoliko predsednik ne odbaci primenu ove odredbe na osnovu odluke da, između ostalog, vlada ima pisani plan za ispunjavanje minimuma standarda u skladu sa TVPA-om.

Kazne za zemlje Nivoa 3

U skladu sa TVPA-om, vlade zemalja rangiranih u Nivo 3 mogu postati predmet izvesnih sankcija. Američka vlada može uskratiti pomoć u oblastima koje se ne odnose na humanitarne potrebe i trgovinu. Zemljama koje takvu pomoć ne primaju uskratiće se sredstva za učešće zvaničnika i službenika takvih vlada u programima obrazovne i kulturne razmene. U skladu sa TVPA-om, Sjedinjene Države će se protiviti da takve vlade dobiju pomoć (izuzev humanitarne, privredne i izvesne pomoći koja se tiče razvoja) od međunarodnih finansijskih institucija kao što su Međunarodni monetarni fond i Svetska banka.

Ove sankcije stupaju na snagu 1. oktobra 2009. Međutim, sve ili deo sankcija iz TVPA-a mogu biti odbačene nakon što američki predsednik odredi da li bi pružanje takve pomoći vladi promovisalo ciljeve Zakona ili je drugačija odluka u nacionalnom interesu Sjedinjenih Država. TVPA takođe predviđa da se sankcije mogu odbaciti ako je neophodno da se izbegnu značajni negativni uticaji na ugrožene populacije, uključujući žene i decu. Sankcije se neće primenjivati ako predsednik utvrdi da je, nakon objavljivanja ovog izveštaja ali pre uvođenja sankcija, vlada ispunila minimum standarda ili čini značajne napore da to postigne.

Ni za jednu državu dati rang nije trajan. Svaka zemlja, uključujući i Sjedinjene Države, koja ima znatan problem sa trgovinom ljudima, može da učini više. Sve zemlje moraju održavati i povećavati napore u borbi protiv trgovine ljudima.

Razotkrivanje uobičajenih mitova o trgovini ljudima

Početni pristanak: Osoba može pristati da migrira legalno ili ilegalno ili svojom voljom prihvatiti posao. Ali kada taj rad ili usluga više nisu dobrovoljni, takva osoba postaje žrtva prisilnog rada ili prisilne prostitucije i shodno tome treba da dobije sve vidove zaštite predviđene Protokolom Ujedinjenih nacija o trgovini ljudima iz 2000. godine. Čim je osoba regrutovana ili primorana da radi upotrebom ili pod pretnjom fizičkog nasilja, zloupotrebe ili zaprećene zloupotrebe zakonskog procesa, prethodni pristanak osobe ili napor da se pribavi zaposlenje kod trgovca ljudima postaju irelevantni.

Osoba može u početku pristati da radi za poslodavca, ali kasnije odlučiti da prestane s radom zato što stvarni uslovi ne odgovarju dogovorenim. Ako poslodavac tada koristi silu, prevaru ili prinudu da bi najmio rad ili usluge te osobe, poslodavac postaje prestupnik na polju trgovine ljudima, a zaposleni postaje žrtva.

U aprilu 2008. ova vrsta neosnovanog oslanjanja na prvobitni pristanak radnika dovela je do deportacije tri tajlanđanske žrtve iz jedne evropske zemlje zato što su, prema rečima načelnika policijske antitrafiking jedinice u toj zemlji, žrtve pristale na zaposlenje i došle dobrovoljno u tu zemlju kao radnici na određeno vreme. Žrtve su u ovom slučaju otkrile da se njihovi uslovi zaposlenja veoma razlikuju od onoga što su očekivali kad su prvobitno prihvatili posao i doputovali u Evropu; dalje, poslodavci su im zadržali pasoše, prisiljavali ih da ponekad rade bez nadoknade i pretili im da će ih izručiti policiji ukoliko ne postupe kako im je rečeno.

Prethodno radno iskustvo: Prethodni izbori poslova takođe ne isključuju mogućnost da je osoba možda bila žrtva trgovine ljudima. Neki državni službenici nisu uspeli da identifikuju žrtve seks trafikinga zato što su one možda dobrovoljno radile u seks industriji pre nego što su postale predmet trgovine ljudima. Policija takođe ne uspeva da identifikuje žrtve trgovine ljudima u cilju radne eksploatacije zato što su radnici migranti i možda su ranije radili legalno ili nelegalno u teškim uslovima. Da li je osoba žrtva trgovine ljudima u cilju radne eksploatacije zavisi od toga jesu li usluge ili rad te osobe iznuđeni silom, prevarom ili prinudom.

Plaćanje nadnica: Precedentno pravo iz krivičnih slučajeva Sjedinjenih Država ustanovilo je da plaćanje nadnice ili plate nije definitivan pokazatelj da su rad ili usluga dobrovoljni. Ako je osoba naterana da radi upotrebom sile ili prinude — uključujući upotrebu nefizičkih oblika prinude kao što je finansijska šteta — onda su takav rad ili usluge prisilni čak i ako je osoba dobila novac ili kompenzaciju za rad.

Balkan

Kad je Julija imala osam godina, neki muškarac je nju i njene sestre odveo u susednu zemlju i prisilio ih je da prosjače na ulicama dok nisu postale mlade tinejdžerke a tada ih je prodao u prostitutke. Julijini trgovci ljudima očekivali su da im svakog dana donosi određeni iznos novca a u suprotnom bi je tukli. Julija je sa četrnaest godina pobegla i na kraju je dospela pod nadzor lokalnih vlasti. Smestili su je u sirotište gde joj nije dozvoljeno da ide u školu zbog nedokumentovanog statusa. Nakon nekoliko meseci Julija je pobegla iz sirotišta i povezala se sa svodnikom koji ju je kao prostitutku prodavao meštanima i turistima. Nedavno je Julija uhapšena zbog droge. Verovatno će naredne dve godine provesti u maloletničkom zatvoru gde će najzad naučiti da čita i piše.

Kako se Izveštaj koristi

Izveštaj o trgovini ljudima je diplomatsko sredstvo koje Američka vlada koristi kao instrument za trajni dijalog i podsticaj i kao pomagalo u pogledu usmeravanja resursa kod krivičnog gonjenja, zaštite i programa i politike prevencije. Specifične preporuke istaknute u pojedinačnim izveštajima za svaku rangiranu zemlju unete su kako bi se omogućio budući napredak. Stejt department će nastaviti da sa vladama radi na sadržaju Izveštaja da bi povećao saradnju u cilju iskorenjivanja trgovine ljudima.

U narednoj godini, Izveštaj će obezbediti podatke za programe koji će se baviti svim aspektima trgovine ljudima, koje ne primenjuje samo Kancelarija za monitoring i borbu protiv trgovine ljudima, već će takođe koristiti dugogodišnju eskpertizu drugih odeljenja Američke vlade kao što su Kancelarija Stejt departmenta za demokratiju, ljudska prava i rad, kao i ministarstva rada, pravde i zdravlja i socijalne politike. Stejt department se nada da će izveštaj pospešiti vladine i nevladine napore u borbi protiv trgovine ljudima širom sveta.

Šta znači naziv?
Trgovina ljudima u prevodu

Britanski abolicioni pokret krajem osamnaestog veka doveo je do zabrane trgovine ili transporta robova u Britanskoj imperiji 1807. godine. To usredsređenje na trgovinu robovima – za razliku od samog ropstva – nastavlja se i danas i odražava se u terminologiji koja se koristi širom sveta.

Naći prave reči da se opiše ovaj zločin i dalje je stalni izazov u borbi protiv trgovine ljudima. Većina formulacija upotrebljena da se opiše trgovina ljudima fokusira se na trgovinu ili kupovinu i prodaju ljudi, ili podrazumeva nešto što je bliže „krijumčarenju“, što se odnosi samo na prelaz granica. Ove reči, uključujući englesku reč „trafficking“ možda ne prikazuju adekvatno najvažniji aspekt ovakve prakse – eksploataciju.

U arapskom izrazu za trgovinu ljudima, „al-ittijaar b’il-bashar“, reč „al-ittijaar“ ima koren u pojmu koji znači „trgovina“ ili „razmena“. U ruskom izrazu „torgovlyei lyudmi“, „torgovlyei“ se takođe prevodi kao „razmena, trgovina“. I u germanskoj grupi jezika koristi se reč„handel“ ili „trgovina“. U izrazu na mandarinskom kineskom „gui mài“, što znači „prevariti nekoga i prodati

ga“, ima dodatni element (prevara), ali je naglasak i dalje na prodaji. Još jedan izraz na mandarinskom koji se ređe koristi, „fàn mài rén kou“, prevodi se kao „kupovina i prodaja ljudi“.

Francusko „la traite des personnes“ i španslko „la trata de personas“ koriste iste pojmove koji se upotrebljavaju za razgovor o pregovorima ili trgovinskim sporazumima. Zvaničnici u nekim zemljama francuskog govornog područja nerado upotrebljavaju izraz „la traite“ jer izaziva direktnu asocijaciju na „la traite des noirs“, koji opisuje transatlantsku trgovinu robovima iz Afrike. U mnogim zemljama španskog govornog područja, „la trata“ odmah asocira na „la trata de blancas“, stari zakonski termin koji se odnosi na prodaju belih žena u cilju prostitucije. Ipak, ti izrazi su prihvatljiviji od „le trafic des migrants“ i „el tráfico de personas“, koji su po značenju bliži izrazu „krijumčarenje“. U Latinskoj Americi, „el tráfico“ se takođe odmah povezuje sa trgovinom narkoticima i oružjem.

Pitanje je komplikovanije kad se uzmu u obzir lokalni jezici od kojih mnogi nemaju reči kojima bi se opisala trgovina ljudima i pored činjenice da je u takvim zemljama trgovina ljudima široko rasprostranjena. U istočnoj Africi, izraz „usafirishaji haramu wa binadamu“ na svahiliju prevodi se kao „ilegalni transport ljudskih bića“. Ali upotreba ovog izraza izaziva dalju konfuziju kod policije i mešanje sa izrazom „krijumčarenje“. Neki zvaničnici koriste izraz „usafirishaji na biashara haramu ya watu“, što znači „ilegalni transport i trgovina ljudima“. Ali te reči, kao i one na engleskom i ostalim jezicima, i dalje ne uspevaju da dočaraju koncepte kao što su „unyonyaji“ („eksploatacija”) ili „utumwa“ („ropstvo”) – ključne elemente ovog zločina.

Ovakve ograničene karakterizacije mogu dovesti do konfuzije u stvaranju efikasnih zakona ili politike da se prestupnici krivično gone i žrtve zaštite od trgovine ljudima. Naglasak na kretanju, prevozu zanemario bi one ljude kojima se trguje unutar njihovih zemalja, regiona ili gradova. Naglasak na trgovini ili kupovini i prodaji ne ističe prevaru ili prinudu koja se često sreće u trgovini ljudima. To isključuje mnoge žrtve koje nikad nisu „kupljene“ ili „prodate“, već su „same došle“ kod eksploatatora koji ih onda prodaju i žrtve koje su na druge načine obmanom ili prevarom dospele u neki oblik ropstva.

Trgovina ljudima je u suštini savremeni oblik ropstva. Obuhvata eksploataciju i prisilno ropstvo. Kako bi se prepoznali i rešavali svi oblici trgovine ljudima, jezik koji se koristi da se o ovoj temi govori treba da se usredsredi na grubu stvarnost stradanja žrtvi i strašnih zločina počinilaca.

Jezik trgovine ljudima:

Arapski	*Al-ittijaar b'il-bashar*	komercijalna trgovina ljudima
Burmanski	*Lu kon ku de*	trgovina ljudima
Francuski	*La traite des personnes*	trgovina ljudima
Japanski	*Jinshin bai bai*	kupovina i prodaja ljudi
Mandarinski	*Gui mài*	Varanje/obmanjivanje i prodavanje ljudi
Mandarinski	*Fan mai ren kou*	kupovina i prodaja ljudi
Ruski	*Torgovlyei lyudmi*	trgovina ljudima
Španski	*La trata de personas*	trgovina ljudima
Svahili	*Usafirishaji haramu wa binadamu*	ilegalni transport ljudskih bića
Tajlandski	*Garn ka manut*	Čin trgovine ljudima

„Trgovina ljudima je kompleksan, raznolik i kontroverzan fenomen koji je doveo do potrage za definicijom 'terminološkog minskog polja'“

Keti Zimerman i Šarlot Vots, eksperti za nasilje nad polovima i javno zdravlje, u svom članku iz 2007, “Dokumentovanje posledica trgovine ženama“

GLAVNI OBLICI TRGOVINE LJUDIMA

Prisilni rad

Prema procenama ILO-a o prisilnom radu, većina slučajeva trgovine ljudima u svetu ima oblik prisilnog rada. Takođe poznat i pod nazivom prisilno ropstvo, prisilni rad može proisteći iz situacija kada nesavesni poslodavci koriste nedostatke u radu pravosuđa i policije da bi eksploatisali ugrožene radnike. Ovakvi radnici postaju još podložniji praksi prisilnog rada zbog visoke stope nezaposlenosti, siromaštva, kriminala, diskriminacije, korupcije, političkog konflikta i društvenog prihvatanja ovakve prakse. Imigranti su naročito podložni, ali pojedinci su takođe izloženi prisilnom radu u sopstvenim zemljama. Žene žrtve prisilnog ili prinudnog rada, naročito žene i devojke u kućnom ropstvu, često su uz to i seksualno eksploatisane.

Prisilni rad je oblik trgovine ljudima koji se teže može identifikovati i proceniti od seks trafikinga. Ne mora podrazumevati iste kriminalne mreže koje zarađuju na transnacionalnom seks trafikingu, ali može uključivati pojedince koji šalju radnike u prisilno ropstvo, moguće preko prisilnog ili prinudnog rada u domaćinstvu ili rada u fabrici.

Brazil

Mateus je rođen i odrastao u jednom od najsiromašnijih delova brazilskog zaleđa. Prilika da radi u fabrici uglja u regionu Amazona za tridesetdevetogodišnjeg nekvalifikovanog poljoprivrednog radnika izgledala je i suviše dobro da bi je propustio. Ali stvarnost s kojom se suočio u fabrici bila je daleko od prilike koju je očekivao. Radnici su pili iz iste reke gde se napajala stoka. Dim iz fabričkih peći godinama ih je štipao za oči i zbog toga noću nisu mogli da spavaju. Znali su da vlasnici imaju oružje i plašili su se posledica ukoliko pokušaju da pobegnu. Kad su aktivisti koji se bore protiv ropstva stigli u fabriku, videli su raščupanog Mateusa i još desetoricu radnika u pocepanim pantalonama, prljavim majicama i gumenima japankama.

Dužnički rad

Jedan oblik prisile ili prinude jeste upotreba obaveze ili duga čime se osoba drži u potčinjenom položaju. U pravu i politici se to naziva „dužnički rad” ili „dužničko ropstvo”. Po američkim zakonima ovo je krivično delo i ubraja se u Protokol Ujedinjenih nacija o trgovini ljudima kao oblik eksploatacije povezan s trgovinom ljudima. Mnogi radnici širom sveta postaju žrtve dužničkog ropstva kada trgovci ljudima ili vrbovnici nezakonito iskoriste početni dug koji je radnik napravio kao deo uslova zaposlenja.

Radnici takođe mogu naslediti dug u tradicionalnijim sistemima dužničkog rada. Zbog tradicionalnog dužničkog rada ogroman broj ljudi u Južnoj Aziji, na primer, nalazi se u ropstvu iz generacije u generaciju. Izveštaj nevladine organizacije „Anti-Slavery International“ sa sedištem u Londonu, iz januara 2009. godine, donosi zaključak da se ovaj oblik prisilnog rada, tradicionalno zastupljeniji u selima, širi na urbana područja regiona umesto da se smanjuje na sveukupnom nivou, što je posledica razvoja i modernizacije.

Fotografija: Radnici koji seku šećernu trksu u severoistočnom Brazilu transportuju se u stočnim kamionima do fabrike šećernog alkohola. Mnogi ovakvi radnici eksploatisani su putem dužničkog ropstva.

Dužničko ropstvo među radnicima migrantima

Podložnost radnika migranata prevarama koje vode trgovini ljudima naročito je uznemiravajuća zato što je ova populacija u nekim regionima izuzetno brojna. Tri potencijalna faktora koji doprinose ovome jesu: 1) zloupotreba ugovora; 2) neadekvatni lokalni zakoni o regrutovanju i zapošljavanju radnika migranata, i 3) namerno nametanje nepoštenih i često nezakonitih troškova ovim radnicima u zemlji izvoru, često uz podršku agencija za zapošljavanje i poslodavaca u odredišnoj zemlji.

Zloupotrebe ugovora i opasni uslovi na radu sami po sebi ne predstavljaju prisilno ropstvo, premda upotreba ili pretnja fizičkom silom ili ograničavanje radnika kako bi se prisilio da nastavi s radom situaciju može pretvoriti u prisilni rad. Troškovi nametnuti radnicima za „privilegiju“ rada u inostranstvu u velikoj meri mogu uticati da radnici dospeju u dužničko ropstvo. Međutim, ovi troškovi sami po sebi ne predstavljaju dužničko ropstvo. U kombinaciji sa eksploatacijom koju vrše nesavesni agenti i poslodavci u odredišnoj zemlji, ovi troškovi ili dugovi, kad su prekomerni, mogu postati oblik dužničkog ropstva.

> *„Slepi smo za trgovinu ljudima koja se događa svuda oko nas, i treba da budemo svesni i činjenice da trgovina ljudima nije neki problem ’negde tamo’, već nešto što se dešava tu oko nas i što utiče na naše zajednice.”*
> **Nik Kinsela, izvršni direktor Britanskog centra za trgovinu ljudima.**

Trgovina ljudima u cilju odstranjivanja organa

Mohamad Salim Kan probudio se u nepoznatoj kući sa nesnosnim bolovima u abdomenu. Ne znajući gde se nalazi, Kan je upitao čoveka sa hirurškom maskom šta se dogodilo. „Uzeli smo ti bubreg“, rekao je stranac prema navodima *Associated Press*-a iz januara 2008. „Ako nekome budeš rekao, ubićemo te.”

Šest dana ranije, tridesettrogodišnjem Indijcu Kanu, radniku iz Nju Delhija, prišao je bradati muškarac i ponudio mu posao na gradilištu. Muškarac je objasnio da se za rad plaća četiri dolara dnevno – što nije neubičajeno u Indiji – i da će posao trajati tri meseca. Kan, otac petoro dece, zgrabio je priliku za posao.

Sa ovim muškarcem je otputovao u gradić udaljen nekoliko časova. Kad je stigao, zatvorili su ga u sobu i preteći mu pištoljem prisilili ga da dâ krv i uzme sredstva od kojih je izgubio svest. Probudio se tek nakon operacije. Policija je kasnije upala u ilegalnu bolnicu i spasla Kana i još dvojicu ljudi. Kan nikad nije dobio novac za svoj bubreg, a za fizički oporavak su mu bili potrebni meseci. Indijske vlasti su podnele tužbu protiv umešanog lekara.

Kan je bio žrtva trgovine ljudima u cilju odstranjivanja organa.

Protokol UN-a o trgovini ljudima zabranjuje trgovinu ljudima u cilju odstranjivanja organa. Ovo se može odnositi na situacije gde trgovac ljudima dovodi do prisilnog odstranjivanja organa druge žive osobe ili zbog zarade ili u druge svrhe kao što je tradicionalna medicina ili veštičarenje.

Daleko veći broj organa se dobija od ljudi iz zemalja u razvoju, ponekad nepoštenim sredstvima, i prodaje se na veoma unosnom internacionalnom tržištu. Protokol UN-a o trgovini ljudima ne odnosi se na ovakvu dobrovoljnu prodaju organa za novac što se u većini zemalja smatra zakonitim.

Ali potražnja za organima raste kako bogati u svetu stare. U isto vreme, siromašni širom sveta postaju sve siromašniji i raste mogućnost za veći broj slučajeva trgovine ljudima kakav je gore opisani Kanov slučaj. Svetska zdravstvena organizacija (WHO) procenjuje da 10 procenata od 70.000 bubrega koliko se svake godine presadi možda stiže sa crnog tržišta.

Prisilno kućno ropstvo

Jedinstveni oblik prisilnog rada jeste prisilni rad kućne posluge čije je radno mesto neformalno, povezano sa stambenim prostorijama radnika kada nisu na dužnosti i koje posluga često se ne deli sa ostalim radnicima. Takvo okruženje je pogodno za eksploataciju pošto vlasti ne mogu lako obaviti inspekciju privatnog poseda kao kad su u pitanju zvanična radna mesta. U nekim zemljama veliki broj lokalne dece, često iz manje razvijenih seoskih područja zemlje, radi u gradskim domaćinstvama kao kućna posluga. Neki od njih mogu biti u opasnosti da dospeju u uslove prisilnog ropstva.

Strani migranti, obično žene, regrutuju se iz manje razvijenih zemalja južne i jugoistočne Azije, Afrike i Latinske Amerike kao kućna posluga i kućepazitelji u razvijenijim lokacijama kao što su zemlje Persijskog zaliva i Mediterana, Malezija, Singapur, Tajvan, Evropa i Sjedinjene Države. Mnoga od ovih mesta, međutim, ne obezbeđuju kućnoj posluzi istu zakonsku zaštitu koja se pruža stranim radnicima u drugim sektorima.

Bez zaštite, strana kućna posluga ima manje mogućnosti da traži pomoć kada se suoči sa pretnjama poslodavaca ili upotrebom sile. Ako su ograničeni na privatne domove, bilo fizičkom zabranom ili oduzimanjem ličnih i putnih dokumenata, zbog nedostatka informacija i iz straha od poslodavaca veoma im je teško da dospeju do nevladinih organizacija ili vlasti i zatraže pomoć.

Ovaj visoki stepen ugroženosti zahteva odlučnu primenu zakona i zaštitu žrtava kada se kućna posluga otkrije u uslovima prisilnog ropstva u privatnim domovima.

Oni koji se odluče da pobegnu od poslodavaca koji ih zlostavljaju ponekad se nazivaju „beguncima“ i smatraju ih kriminalcima iako bi ih zapravo trebalo smatrati mogućim žrtvama trgovine ljudima.

Restitucija žrtava: Instrument pravde, instrument novog života

U fiskalnoj 2008. godini, američki sudovi su trgovcima ljudima naložili da plate nadoknadu za restituciju u iznosu od preko 4.200.000 dolara.

Restitucija: Proces u kojem sud računa novčani gubitak žrtve trgovine ljudima ili druge osobe kao posledicu zločina i nalaže trgovcima ljudima da taj iznos isplate žrtvi, gde je novčana kazna obično veća od obične kompenzacije izgubljenih nadnica radnika. Ovo može biti produkt uspešnog krivičnog postupka protiv lica koje je umešano u trgovinu ljudima ili sasvim odvojena parnica koju pokreće žrtva. Sjedinjene Države su jedina zemlja gde je potraživanje kompenzacije za žrtvu automatski deo krivičnog postupka u predmetima trgovine ljudima.

Novčane kazne: Proces u kojem vlasti oduzimaju fizičku imovinu stečenu trgovinom ljudima, ili materijalnu imovinu koja je u tome korištena (gotov novac, zgrade, vozila itd).

Ovakvi procesi se mogu iskoristiti da bi se obezbedila kompenzacija žrtvama trgovine ljudima u Sjedinjenim Državama. TVPA ima odredbe za obaveznu restituciju za žrtve trgovine ljudima i odredbu koja dozvoljava žrtvama da tuže lica umešana u trgovinu ljudima za kompenzaciju i kaznenu odštetu. Mnoge druge zemlje su uključile prava žrtava da traže kompenzaciju u okviru zakonskih postupaka.

Kompenzacija za žrtve odgovara praktičnim potrebama osoba koje su preživele trgovinu ljudima. Ona smanjuje novčani teret države i pomaže žrtvama da plate osnovne potrebe, kao što su smeštaj, hrana i prevoz što sprečava da ponovo postanu žrtve trgovine ljudima. Takođe dozvoljava kompenzaciju trećem licu, kao što su medicinske službe i službe socijalne pomoći koje plaćaju usluge kojima je uzrok zločin. Ali mimo obezbeđivanja ovih neposrednih i ključnih potreba, restitucija ima rehabilitaciono dejstvo. Razmišljanje koje stoji iza restitucije ide ruku pod ruku sa pristupom trgovini ljudima gde je žrtva u centru pažnje. Od ključne je važnosti obezbediti žrtvi zaradu koju je trgovac ljudima nezakonito prisvojio, kako bi se obnovilo dostojanstvo žrtve i pomoglo da se oporave od eksploatatora koji su iskoristili njihovu nadu u bolji život. Restitucija i kompenzacija nagrizaju pohlepu trgovaca ljudima i ideju da je ljudsko biće roba. To je način da se žrtvi obezbedi pristup pravdi.

Prisilni dečji rad

Većina međunarodnih organizacija i nacionalnih zakona dozvoljava da se deca mogu zakonski baviti lakim poslovima. Nasuprot tome, države širom sveta za cilj imaju iskorenjivanje najgorih oblika dečjeg rada. Prodaja dece i trgovina decom i njihovo podstrekivanje na dužnički i prisilni rad spadaju u najgore oblike dečjeg rada. Svako dete izloženo prisilnom služenju, dužničkom ropstvu, teškom radu i ropstvu putem prisile, prevare ili prinude smatra se žrtvom trgovine ljudima bez obzira na lokaciju na kojoj se takva eksploatacija odigrava. Indikacije da je u pitanju mogući prisilni rad deteta podrazumevaju situacije gde izgleda kao da je dete pod starateljstvom nekoga ko nije član porodice i kod koga dete obavlja posao koji donosi finansijsku korist nekom izvan detetove porodice i ko detetu ne daje mogućnost da ode.

Fotografija: Mali dečak radi po dvanaest sati dnevno na pakovanju cigala od blata u Liberiji.

Demokratska Republika Kongo

Lusijen je bio u školi kad su pripadnici milicije njega i još jedanaest dečaka oteli iz srednje škole. Vojnici su ih odvezli u logor za obuku i ostavili ih u jami. Oni koji su pružali otpor dobili su batine. Lusijen je nožem uboden u stomak i bio vezan dok nije podvrgnut obuci. Lusijen je izdržao tešku obuku sa još šezdesetoro dece, među kojima je bilo i devojčica. Dnevno su dobijali jedan tanjir jela od kukuruza koji su njih dvanaestoro delili između sebe. Lusijen je gledao kako ljudi umiru od gladi i bolesti. Kada su vojnici ubili one koji su pokušali da pobegnu, prisilili su Lusijena i ostalu decu da zakopaju leševe. Lusijen je kasnije uspeo da pobegne i sada živi u porodici koja ga je prihvatila.

Deca vojnici

Pojava dece vojnika jedinstven je i težak oblik trgovine ljudima koji uključuje nezakonito regrutovanje dece putem sile, prevare ili prinude kako bi se eksploatisao njihov rad ili kako bi bili zlostavljani kao seksualni robovi u konfliktnim područjima. Počinioci mogu biti državne snage, paravojne organizacije ili pobunjeničke grupe. Iako većina dece vojnika ima između 15 i 18 godina, od kojih su neki nezakonito regrutovani i korišteni u borbama, neki imaju tek 7-8 godina, što je protivno međunarodnim zakonima.

Iako je nemoguće precizno izračunati broj dece u oružanim snagama i grupama, Koalicija *Zaustavite upotrebu dece vojnika* procenjuje da se u konfliktima koristi na desetine hiljada dece. Deca vojnici postoje u svim regionima sveta. Prema podacima UN-a, decu je 2007. koristilo 57 oružanih grupa i snaga, što je porast u odnosu na 40 takvih grupa u 2006. godini.

Mnogu decu otimaju da bi ih koristili kao borce. Neku nezakonito prisiljavaju da služe kao nosači, kuvari, stražari, sluge, kuriri ili špijuni. Mlade devojčice prisiljavaju da se udaju ili stupe u seksualne odnose sa muškim borcima. Dečake i devojčice vojnike često seksualno zlostavljaju i izlažu velikoj opasnosti da se zaraze seksualno prenosivim bolestima.

Neku decu prisiljavaju da vrše zločine nad sopstvenim porodicama i zajednicama. Deca vojnici često ginu ili zadobijaju povrede, a preživeli često pate od mnogostrukih trauma i psihičkih teškoća. Lični razvoj im je nepopravljivo oštećen, a zajednice odakle potiču često ih po povratku odbacuju.

Deca vojnici predstavljaju globalni fenomen. Problem je gorući u Africi i Aziji, ali oružane grupe u drugim regionima takođe nezakonito koriste decu u konfliktnim područjima. Sve države moraju raditi sa međunarodnim i nevladinim organizacijama kako bi se hitno preduzeli koraci da se deca vojnici razoružaju, demobilišu i reintegrišu.

Crteži: Preko 30.000 dece kidnapovano je kako bi služili kao vojnici u pobunjeničkoj Vojsci Božijeg otpora u dvadesetogodišnjem ratu protiv ugandske vlade. Dečaci u zarobljeništvu prisiljeni su da pljačkaju i spaljuju sela i muče i ubijaju susede. Otete devojčice stalno bivaju silovane i postaju seksualni robovi ili „žene“ pobunjeničkih komandanata. Ovi crteži izražavaju ratne traume ugandske dece koja su se vratila kući.

„Ako vidite mladu osobu u unifomi, s pištoljem, to su deca koja su izgubila svoj život. Ratovanje je poslednje čime bi deca trebalo da se bave."
Ali, bivše dete vojnik koji se borio sa pobunjenicima u Čadu

Seks trafiking

Seks trafiking predstavlja značajan deo celokupne trgovine ljudima. Kada je osoba prisiljena, naterana ili obmanuta da se bavi prostitucijom, ta osoba je žrtva trgovine ljudima. Svi koji su umešani u regrutovanje, transport, sakrivanje, primanje i nabavljanje osoba u tom cilju počinili su zločin trgovine ljudima. Seks trafiking se takođe može odvijati uz dužničko ropstvo, jer se žene i devojke prisiljavaju da se i dalje bave prostitucijom pomoću nezakonitog „duga" do kojeg je navodno došlo usled troškova prevoza ili regrutovanja – ili proste „prodaje" – a za koji poslodavci insistiraju da se plati pre no što dužnik može biti oslobođen.

Maroko – Kipar

Ranija je potpisala ugovor koji nije umela da pročita i krenula da zaradi novac kao čistačica na Kipru. Ali kad je stigla, agent joj je rekao da će raditi u kabareu, piti sa gostima i, ukoliko žele, s njima imati seksualne odnose. Pobunila se i tražila da je vrate kući, ali joj je rečeno da najpre mora da plati putne troškove. Ranija je silovana. Bilo je to njeno prvo seksualno iskustvo. Znala je da će je, ako se vrati, brat, striktan musliman, ubiti što je pre braka imala odnose i osramotila porodicu. Kad je najzad pobegla, socijalni radnici su Raniju odveli u državno prihvatilište za žrtve seksualne eksploatacije. Dok je policija istraživala slučaj, Ranija je ostala na Kipru i radila kao čistačica.

Fotografija: Oksana, kćerka Nikolaja Rančeva, otišla je iz Rusije na Kipar misleći da će raditi kao prevodilac. Nekoliko dana kasnije nađena je mrtva na ulici. Rančev veruje da su je ubili trgovci ljudima koji su želeli da izuzetnu studentkinju pretvore u seksualnu robinju u lokalnom kabareu.

Dečji seks trafiking i zloupotrebe

Analiza trgovine decom često dovodi do razmatranja drugih kategorija eksploatacije dece. U sledećim napomenama pokušava se objasniti kojim problemima se bavi Izveštaj o trgovini ljudima:

Dečji seks trafiking: Prema podacima UNICEF-a, čak dva miliona dece se podvrgava prostituciji u globalnoj komercijalnoj seks industriji. Međunarodni ugovori i protokoli zabranjuju komercijalnu seksualnu eksploataciju dece kao nezakonitu radnju. Upotrebu dece u komercijalnoj seksualnoj industriji zabranjuju i američki zakon i Protokol Ujedinjenih nacija o trgovini ljudima. Ne mogu postojati nikakvi izuzeci, nikakva kulturološka ili socio-ekonomska racionalizacija koji sprečavaju spasavanje dece iz seksualnog ropstva. Seks trafiking ostavlja razorne posleice na maloletnike, uključujući dugotrajne fizičke i psihičke traume, bolesti (uključujući HIV/sidu), narkomaniju, neželjenu trudnoću, neuhranjenost, socijalni ostracizam i moguću smrt.

Komercijalna seksualna eksploatacija dece (CSEC) jeste seksualna eksploatacija dece radi komercijalne zarade jedne ili više osoba. CSEC podrazumeva celokupnu dečju prostituciju kao i dečju pornografiju. Ovo samo po sebi nije trgovina ljudima, kao što ni neki oblici CSEC-a kao

što je dečja pornografija nisu uvek oblik trgovine ljudima. Većina oblika CSEC-a, međutim, jesu oblici trgovine ljudima, kao što je dečji seks trafiking.

Dečji seks turizam (CST) jeste jedan oblik „potražnje" za žrtvama dečjeg seks trafikinga. Podrazumeva ljude koji putuju iz svoje zemlje — često zemlje gde je seksualna eksploatacija dece ilegalna ili kulturološki neprihvatljiva — u drugu zemlju gde se upuštaju u komercijalne seksualne odnose sa decom. CST je sraman napad na dostojanstvo dece i oblik nasilnog zlostavljanja dece. CST često podrazumeva trafiking, jer je verovatno da je obavljena trgovina ljudima da bi se obezbedilo dete koje će takav turista seksualno eksploatisati.

Dečji seks turizam u Izveštaju o trgovini ljudima: Napori vlasti da spreče svoje državljane u putovanju izvan svoje zemlje a radi dečjeg seks turizma — uključujući krivično gonjenje navodnih turista koji se upuštaju u seksualne odnose sa decom zbog dela koja su počinili u inostranstvu — navedeni su u izveštaju za svaku zemlju u odeljku Prevencija. Takođe, napori vlasti u „odredišnoj" zemlji da se kazne strani državljani za navodne prestupe iz oblasti dečjeg seks turizma navedeni su u odeljku Prevencija u izveštaju za svaku zemlju kao napor da se generalno „smanji potražnja za komercijalnim seksualnim odnosima". Napori vlasti neke odredišne zemlje da se kazni trgovina decom u cilju komercijalne seksualne eksploatacije – bilo da su umešani ovakvi turisti ili lokalni građani – navedeni su u odeljku Krivično gonjenje u izveštaju za dotičnu zemlju.

Fotografija: Dobrovoljac u Pekingu, Kina, napravio je karte sa pojedinostima o nestaloj deci koje se dele meštanima i policiji u područjima poznatim po trgovini decom.

Kina

Dvadesetogodišnja Sjao Ping je veći deo života provela u malom rodnom selu u provinciji Sečuan. Bila je oduševljena kad joj je novi momak ponudio da je odvede u svoj rodni grad na vikend. Ali njen momak i njegovi prijatelju su je zapravo odveli u napušteno selo u Autonomnoj Pokrajini Centralnoj Mongoliji i prodali je nekom seljaku da mu bude supruga. Seljak je Sjao Ping zatvorio, tukao i silovao 32 meseca. Ona je za to vreme postala depresivna i čeznula je za kućom, a zatim je ostala u drugom stanju i rodila sina. Porodica Sjao Ping pozajmila je znatan iznos kako bi platila za njeno spasavanje, ali ju je porodica seljaka prisilila da ostavi svoju šestomesečnu bebu. Da bi poništila dug, Sjao Ping se udala za muškarca koji je njenoj porodici dao pozajmicu. Međutim, muž ju je smatrao „oštećenom robom" i brak nije opstao.

Trgovina decom u rudnicima zlata

Oko 20 do 30 procenata ukupnog svetskog zlata stiže iz zanatskih rudnika širom Afrike, Južne Amerike i Azije. Zanatski rudnici su rudnici malih razmera koji se obično nalaze u seoskim područjima zemalja u razvoju. Za tamošnje zajednice i porodice to je način da se zaradi za život u oblastima koje nude malo drugih mogućnosti. Ali ovi rudnici su takođe i mesta savremenog ropstva; od dva miliona dece koja rade u rudnicima zlata širom sveta, mnoga su prisiljena, često pomoću dužničkog ropstva, da u opasnim uslovima obavljaju izuzetno naporan posao.

Deca radnici u rudnicima zlata suočavaju se s brojnim opasnostima:

Izlaganje opasnim elementima. Zlato magnetskim silama privlači živu što je čini dobrim instrumentom u lociranju zlata i odvajanju zlata iz tla. U Zapadnoj Africi, deca rukama trljaju živu pre nego što zemlju proseju kroz prste. U Južnoj Americi, deca navodno peru zlato stojeći do pojasa u vodi prepunoj žive. Duga izloženost živi uzrokuje zaostalost, slepilo, oštećenje bubrega i drhtavicu. U manjoj meri, deca radnici u rudnicima takođe su izložena cijanidu i sumporu. Studija koju je 2006. uradio Medicinski fakultet na Univerzitetu Harvard otkrila je da su kod dece koja žive u zajednicama koje rade u rudnicima zlata u Ekvadoru nađene neurološke anomalije koje su posledica izloženosti živi i cijanidu.

Urušavanja i eksplozije u rudnicima. Zanatski rudnici se često urušavaju pri čemu stradaju ili su povređeni radnici. Decu često spuštaju u uzana rudarska okna duboka i do 27 metara, gde deca provode i po 18 časova. U Boliviji, osmogodišnji dečaci žrtve trgovine ljudima pomažu da se u rudnicima zlata detonira dinamit.

Dugo radno vreme, naporan posao. Trgovci ljudima u Demokratskoj Republici Kongo drže decu u dužničkom ropstvu u rudnicima zlata i prisiljavaju ih da rade po devet-deset sati dnevno na kopanju tunela i otvaranju rudarskih jama. U rudnicima zlata u Etiopiji, deca su primorana da dnevno rade u proseku po 14 sati, šest dana u nedelji. Deca žrtve trgovine ljudima iz Burkine Faso, Gvineje i Malija prodata u rudnike zlata u Obali Slonovače žive u ropskim uslovima i prisiljena su da rade po 10 sati dnevno, sedam dana u nedelji. Dobijaju malo hrane i bednu platu. Godine 2008. dete iz Gvineje je reklo za „Associated Press“ da su mu obećali dva dolara dnevno za rad u rudniku zlata, ali da je primio svega 40 dolara nakon šest meseci napornog, prinudnog i opasnog rada.

Većina zlata koju iskopaju ova deca dospeva na glavno tržište. Na kupcima je da podstaknu privatni sektor i vlasti da se preduzme akcija protiv ovakve eksploatacije. Iako su neki draguljari i rudarske kompanije ustanovile Savet za odgovornu praksu u draguljarstvu 2005. godine i napravili Zbornik propisa, Zbornik se ne primenjuje. Iskorenjivanje prisilnog dečjeg rada u rudnicima zlata zahteva globalnu aktivnost pomoću primene korporacijskih zbornika propisa, antitrafiking zakona, zakona o dečjem radu i razvoja programa za spasavanje dece.

Fotografija: Šesnaestogodišnji dečak se spušta u okno duboko 27 metara, u rudniku zlata blizu sela Tenkoto, u Senegalu.

Sloboda žrtve – kupovina ili pregovori

Među nepodnošljivim aspektima trgovine ljudima jeste komodifikacija ljudskih života – dodeljivanje novčane vrednosti životu žene, muškarca ili deteta. Bilo da se radi o nekom bordelu u Indiji ili ribarskoj industriji jezera Volte u Gani, sloboda žrtve određena je cenom.

Organizacije i aktivisti koji se bore protiv ropstva ponekad se odlučuju da plate kako bi oslobodili žrtve od njihovih eksploatatora. Pregovori o slobodi žrtve i plaćanje otkupa donose trenutne rezultate. Protekle godine je poznata međunarodna organizacija u Gani odobrila ovakav pristup pošto je pregovarala i obezbedila finansijsku nadoknadu ribaru s jezera Volte koji je dečake u ribarskoj industriji drži kao robove. Iako to oslobađa žrtve iz okova savremenog ropstva, ovakva praksa je mnogo složenija.

Ako se žrtve trgovine ljudima oslobađaju zahvaljujući plaćanju ili pregovorima, trgovac ljudima ostaje nekažnjen, ne kaje se i može da nađe nove žrtve koje će obavljati isti posao. „Kupovinom“ žrtvine slobode, dobronamerni pojedinci i organizacije i nesvesno trgovcima ljudima daju finansijski podsticaj da pronađu nove žrtve. Iako broj žrtava oslobođenih putem kompenzacije ili pregovora može delovati impresivno, teško je odrediti da li to dovodi do pravog smanjenja broja žrtava. Ipak, ropstvo se može nastaviti bez troškova ili kazne na štetu trgovca ljudima ili eksploatatora.

Trajniji i efikasniji način da se obezbedi sloboda žrtve jeste primena zakona – trgovci ljudima i oni koji eksploatišu žrtve trgovine ljudima moraju odgovarati u okviru krivičnog sudskog sistema. Minimum standarda po TVPA-u nalaže kriminalizaciju svih oblika trgovine ljudima, kao i Protokol UN-a o trgovini ljudima iz 2000. godine. Krivične odredbe određuju novčane kazne za ovakvu trgovinu ljudima, kazne koje će eksploatatori verovatno poštovati i plašiti ih se. Primena krivičnog zakona takođe društvu daje izvesnu pravdu i nadu da se može prekinuti ciklus hvatanja novih žrtvi. Pregovori sa trgovcima ljudima ništa od ovoga ne omogućavaju.

Fotografija: Deca prisiljena da rade u ribarskoj industriji jezera Volta ponekad bivaju oslobođena zahvaljujući pregovorima o finansijskim nadoknadama koje se daju njihovim eksploatatorima; eksploatatori se ne gone krivično niti se kažnjavaju.

Jugoistočna Evropa

Muškarac, žrtva trgovine ljudima u cilju radne eksploatacije, objašnjava: „Jednom sam se onesvestio i vlasnik me je odveo u bolnicu. Lekar me je pitao zašto nemam nikakvu prijavu. Rekao sam mu da mi vlasnik ne dozvoljava da napuštam područje gde radim. Izgledalo mi je da je lekar razumeo situaciju u kojoj sam … U tom trenutku sam osetio da sam bezbedan. Mislio sam da ću tu dugo ostati i da ću moći da odem kući … U bolnici sam ostao tri dana. Trećeg dana mi je lekar rekao da je lečenje završeno i da je troškove platila neka dobrotvorna organizacija. Kad sam izašao iz bolnice, ugledao sam vlasnika kako me čeka.”

Fotografija: Radnici migranti u Dubaiju, u Ujedinjenim Arapskim Emiratima, žive i rade bez adekvatnih prava u teškim uslovima u radnim logorima. Često i po 20 muškaraca bude smešteno u malim prostorijama. Poslodavci ovakvim radnicima često ne isplaćuju plate kako bi ih sprečili da odu. Ovo spada u prisilni rad.

Jačanje zabrana prisilnog rada i lažnog regrutovanja stranih radnika

Usvajanje Zakona o reautorizaciji zaštite žrtava trgovine ljudima iz 2008. (TVPRA iz 2008.) osnažilo je krivični zakon Američke vlade o prisilnom radu. Zakon je razjasnio nefizičke forme prisile koje su prepoznate kao moćni instrumenti trgovaca ljudima. Zakon sada eksplicitno daje detaljno objašnjenje „zloupotrebe ili zaprećene zloupotrebe zakona i pravnog procesa“, zabranjenog sredstva prisile i po zakonu o prisilnom radu i po zakonu o seks trafikingu. Ovo se često praktično vidi u postupcima kao što je pretnja poslodavca da će migrant biti uhapšen i deportovan kao stranac bez dokumenata ukoliko on ili ona odbija da pristane ili nastavi da

obavlja određeni rad ili usluge. Zakon takođe objašnjava „veliku štetu“, još jedan oblik prisile, koji podrazumeva štetu ili zaprećenu finansijsku štetu u toliko velikoj meri da bi tu osobu primoralo da pristane ili nastavi da obavlja određeni rad ili usluge.

TVPRA iz 2008. godine takođe je stvorio novi krivični zakon koji zabranjuje prevaru u ugovorima za stranu radnu snagu, što nameće krivičnu odgovornost onima koji, svesni i sa namerom da izvrše prevaru, regrutuju radnike izvan Sjedinjenih Država za posao na teritoriji Sjedinjenih Država pomoću materijalno lažnih predstavljanja ili prevarom. Mada sam po sebi nije trgovina ljudima, ovaj zločin je tesno povezan sa prisilnim radom. Novi zakon propisuje kaznu zatvora u trajanju do pet godina.

Naslov 18 Američkog zakonika Odeljak 1589 – Prisilni rad.

(a) Ko god svesno omogući ili pribavi rad ili usluge osobe pomoću ijednog ili bilo kojom kombinacijem sledećih sredstava:

(1) silom, zaprećenom silom, fizičkom zabranom ili zaprećenom fizičkom zabranom toj ili nekoj drugoj osobi;

(2) teškom štetom ili zaprećenom teškom štetom toj ili nekoj drugoj osobi;

(3) zloupotrebom ili zaprećenom zlupotrebom zakona ili pravnog procesa; ili

(4) prevarom, planom ili obrascem osmišljenim da tu osobu navede da veruje kako će ta ili neka druga osoba, ukoliko ta osoba ne obavlja takav rad ili usluge, pretrpeti veliku štetu ili fizičku zabranu, biće kažnjen kako je propisano pododeljkom (d).

(b) Ko god svesno ima korist, finansijsku ili primanjem bilo čega vrednog, od učestvovanja u preduzeću koje je angažovano da obezbedi ili nabavi rad ili usluge na bilo koji od načina opisanih u pododeljku (a), svesno ili bezobzirnim neobaziranjem na činjenicu da je preduzeće umešano u obezbeđivanje ili pribavljanje rada ili usluga ijednim od tih sredstava, biće kažnjen kako je propisano pododeljkom (d).

(c) U ovom odeljku:

(1) termin „zloupotreba ili zaprećena zloupotreba zakona ili pravnog procesa” znači upotrebu ili zaprećenu upotrebu zakona ili pravnog procesa, bilo upravnog, građanskog ili krivičnog, na bilo koji način i u bilo koju svrhu za koju zakon nije osmišljen, s ciljem da se izvrši pritisak na drugu osobu kako bi se ta osoba primorala da izvrši određenu radnju ili da se uzdrži od izvršavanja određene radnje.

(2) termin „velika šteta“ znači štetu, bilo fizičku ili nefizičku, uključujući psihičku, finansijsku ili štetu ugledu koja je dovoljno velika da, pod određenim okolnostima, primora razumnu osobu istog porekla i u istim okolnostima da obavlja ili nastavi da obavlja rad ili usluge kako bi izbegao tu štetu.

(d) Ko god prekrši odredbe ovog odeljka biće mu izrečena novčana kazna po ovom naslovu, zatvorska kazna u trajanju do 20 godina, ili obe. Ukoliko je smrt izazvana kršenjem ovog odeljka, ili kršenje uključuje otmicu, pokušaj otmice, teško seksualno zlostavljanje, optuženom će biti izrečena novčana kazna po ovom naslovu, višegodišnja ili doživotna zatvorska kazna, ili obe.”

Naslov 18 Američkog zakonika, Odeljak 1351 (novi zakon) – Prevara kod ugovora sa stranom radnom snagom

„Ko god svesno i s namerom da prevari regrutuje, nagovara ili zaposli osobu koja nije iz Sjedinjenih Država s ciljem zapošljavanja u Sjedinjenim Državama pomoću materijalno lažnih ili nepoštenih izgovora, predstavljanja ili obećanja u vezi s tim zaposlenjem, biće mu izrečena novčana kazna po ovom naslovu ili zatvorska kazna u trajanju do 5 godina, ili obe.“

Fotografija: Pakistanski dečak radi u ciglani u predgrađu Lahora, u Pakistanu. Njegovi roditelju vlasniku ciglane duguju 5.000 pakistanskih rupija (manje od 100 američkih dolara). Zbog tog duga, oni rade u dužničkom ropstvu.

„Moj savet roditeljima jeste da treba da se čuvaju ljudi koji obećavaju da će uraditi ovo i ono za njihovu decu. Oni će decu izložiti napornom radu, dečjem radu i ponekad ih oterati u bordele da se prostituišu. To svakodnevno viđamo.”

Kerol Ndaguba, bivši izvršni sekretar Nacionalne agencije za zabranu trgovine ljudima i druga srodna pitanja (NAPTIP), Nigerija.

Burma – Malezija

U strahu za svoje živote, pedesetdevetogodišnja Mija i njen muž su iz Burme pobegli i našli utočište u Maleziji. Jedne noći, dok joj je muž bio na poslu, malezijski policajci su upali u Mijin dom i odveli je u lokalnu policijsku stanicu. Pet dana su je grupe kineskih i malajskih policajaca žestoko batinali, uskraćivali joj hranu i ispitivali gde joj je muž. Sudija je Miju osudio na pet meseci zatvora za ilegalni ulazak u Maleziju. Miju su zlostavljali i u zatvoru i u imigracionom pritvoru, a zatim su nju i druge izbeglice deportovali i usput prodali jednom Burmancu. Oni koji nisu mogli da plate trgovcu ljudima prodati su na ribarske brodove da se prostituišu ili da rade kao posluga.

Trgovina burmanskim migrantima i iznude u Maleziji i južnom Tajlandu
Izveštaj Komitetu Senata za odnose sa inostranstvom

Fotografija: Nur Mohamed, pripadnik muslimanske manjinske grupe Rohingja iz Burme, kaže da je bio prisiljen da radi za burmansku vojsku nakon što je pritvoren i mučen bez optužbe. Kad je pobegao iz zemlje, kazao je da su ga eksploatisali trgovci ljudima iz Bangladeša, tukli tajlandski policajci, a zatim prisilili da isplovi u pretrpanom čamcu koji kod indonežanske obale umalo nije potonuo. Januara 2009. tajlandske vlasti su zadržale čamac prepun migranata iz ove manjinske grupe, od kojih su mnogi imali posekotine i opekotine za koje tvrde da su im naneli burmanski vojnici.

Trgovina burmanskim izbeglicama u jugoistočnoj Aziji

Pre dvadeset godina Arun je kao student učestvovao u prodemokratskim demonstracijama u Burmi. Kako su ga burmanske vlasti identifikovale i progonile, pobegao je u susednu zemlju. Arunu i njegovoj ženi je UNHCR tu izdao izbegličke legitimacije. Antimigrantska grupa dobrovoljaca u organizaciji vlade pronašla je ovaj par za vreme potrage za ilegalnim imigrantima; uništili su njihove legitimacije i poslali ih u centar za pritvor. Nekoliko dana kasnije u ranim jutarnjim časovima imigracioni službenici su ih čamcem transportovali do međunarodne granice zemlje. Kako nisu imali novca da otkupe slobodu, imigracioni službenici su ih prodali, svakog za po 200 dolara, lancu trgovaca ljudima, posle čega je Arun dospeo na rad na ribarskom brodu, a njegova žena u bordel.

Progon koji sprovodi burmanski režim i nepovoljne ekonomske prilike navele su hiljade burmanskih političkih disidenata i pripadnika etničkih manjina da u poslednjih dvadeset godina pobegnu iz zemlje u nadi da će negde drugde u Aziji naći bolji život. U Burmi se suočavaju sa zlostavljanjem, uključujući prisilan rad, prisilno raseljavanje, ograničeno kretanje, uskraćivanje obrazovanja i ekonomskih mogućnosti i verski progon. Progonjene grupe su često u toj meri očajne da beže na svaki mogući način, što ih izlaže visokom riziku da postanu žrtve trgovine ljudima koji je još više uvećan njihovim marginalizovanim političkim statusom, nedostatkom ekonomskih i obrazovnih mogućnosti i velikim siromaštvom.

Čak i oni koji stignu u drugu zemlju izloženi su eksploataciji. Mnogi Burmanci pokušavaju da se nasele u Maleziji, gde su široko rasprostranjeni izveštaji da su imigracione vlasti umešane u trgovinu burmanskim izbeglicama od imigracionih centara za pritvor do tajlandsko-malezijske granice. Imigracioni službenici prodaju izbeglice tajlandskim trgovcima ljudima koji traže otkup u zamenu za slobodu. One koji ne mogu da plate trgovci ljudima prodaju bordelima, ribarskim brodovima i plantažama. Ove burmanske izbeglice dospevaju u toliko beznadežne situacije da mnogi daju novac u neformalne programe „osiguranja“ kako bi platili za slobodu ukoliko ih malezijske vlasti deportuju i prodaju trgovcima ljudima. Mnoge burmanske izbeglice beže iz zemlje čamcima ili kopnom do Tajlanda gde često moraju da unajme krijumčare koji se takođe bave trgovinom ljudima.

Pripadnici naroda Rohingja su apatridi (vidi stranu 29) kojima je uskraćeno državljanstvo i vlasničko pravo na zemlju u Burmi gde se suočavaju sa verskim i etničkim progonima koje sprovodi burmanski vojni režim. Bez dokumenata i državljanstva, pripadnici naroda Rohingja mogu biti u opasnosti od trgovine ljudima, uključujući i slučajeve prisilnog rada.

TRI KLJUČNA ELEMENTA: KRIVIČNO GONJENJE, ZAŠTITA, PREVENCIJA

Izveštaj o trgovini ljudima za 2009. analizira antitrafiking napore stranih vlada razmatrajući kažnjavanje prestupnika umešanih u trgovinu ljudima, zaštitu žrtava i napore na prevenciji. Analiza se zasniva na standardima izloženim u TVPA-u.

Kažnjavanje prestupnika umešanih u trgovinu ljudima

Minimum standarda izloženih u TVPA-u poziva strane vlade da zabrane sve oblike trgovine ljudima, propišu kazne za takva dela koje su dovoljno stroge da sprečavaju činjenje zločina, adekvatno prenesu gnusnu prirodu ovog zločina, i oštro kažnjavaju prestupnike koji su osuđeni zbog takvih zločina.

Zakonski propisane kazne: U proceni napora stranih vlada u borbi protiv trgovine ljudima u Izveštaju o trgovini ljudima, Stejt department smatra da, u skladu sa Konvencijom Ujedinjenih nacija o borbi protiv transnacionalnog organizovanog kriminala iz 2000. (koja je dopunjena Protokolom Ujedinjenih nacija o trgovini ljudima), kazne koje treba da budu u skladu s ovim standardom treba da uključuju najmanje četvorogodišnje lišavanje slobode ili još strože kazne.

Izrečene kazne: Stejt department smatra da određene kazne treba da uključuju dugu zatvorsku kaznu, s tim da se u većini slučajeva izriču kazne zatvora u trajanju od jedne ili više godina. Presude treba da uzmu u obzir stepen umešanosti pojedinca u trgovinu ljudima, kazne izrečene za druge teške zločine i sudijsko pravo da dodeli kaznu u skladu sa zakonima određene države. Ovaj princip traženja adekvatne izrečene zatvorske kazne i odvraćanje od uslovnih kazni za osuđene učesnike u trgovini ljudima eksplicitno je preko TVPRA-a 2008. godine unet u minimum standarda po TVPA-u. Presude donete po drugim krivičnim zakonima mogu se ubrajati u antitrafiking ako vlada potvrdi da prestupi uključuju trgovinu ljudima.

Adekvatna zaštita žrtava

Kriterijum za minimum standarda u zaštiti žrtava po TVPA-u glasi:

> „Da li vlada određene zemlje štiti žrtve teških oblika trgovine ljudima i podstiče njihovu pomoć u istragama i krivičnom gonjenju u takvim slučajevima trgovine ljudima, uključujući odredbe o legalnim mogućnostima za njihovo odvođenje u zemlje gde se suočavaju sa odmazdom ili teškim prilikama, i stara se da žrtve ne budu neprimereno zatvarane, kažnjavane novčano ili drugačije samo zbog nezakonitih dela koja su počinile upravo zato što su bile žrtve trgovine ljudima, uključujući i obezbeđivanje obuke za policiju i imigracione službenike u vezi sa identifikacijom i tretmanom žrtava trgovine ljudima upotrebom pristupa koji se usredsređuje na potrebe žrtava.”

U pojedinačnim izveštajima za svaku zemlju u okviru Izveštaja o trgovini ljudima, posebno se govori o ovim elementima. Uz to, Stejt department je odlučio da primeni ovaj kriterijum sa sledećim smernicama.

U procenjivanju da li određena zemlja u potpunosti poštuje ovaj minimum standarda o zaštiti žrtava, Stejt department smatra da su sledeći faktori od ključne važnosti:

1) Proaktivna identifikacija: Ne treba očekivati od žrtava da se same identifikuju. One se obično plaše da se prijave i da će ih vlasti smatrati kriminalcima, neregularnim migrantima ili odbačenim ljudima. Formalne kontrolne procedure ne treba da budu ograničene samo na proveru ličnih dokumenata. Neki oblik sistematske procedure treba da postoji kao smernica za

pravosudne i druge državne organe ili agencije koje država podržava i koje su neposredno uključene u proces identifikacije žrtava.

2) Prihvatilišta i privremena nega: Vlada treba da obezbedi da žrtvama bude dostupna primarna zdravstvena nega, savetovanje i prihvatilište gde im je omogućeno da ispričaju svoje iskustvo obučenim socijalnim radnicima i policajcima uz najmanji mogući pritisak. Prihvatilišta i pomoć mogu se obezbediti u saradnji sa nevladinim organizacijama. Deo odgovornosti vlade zemlje domaćina uključuje finansiranje i upućivanje u nevladine organizacije koje obezbeđuju prihvatilišta i usluge. Koliko je god moguće, žrtve trgovine ljudima ne treba držati u imigracionom pritvoru ili u drugim centrima za pritvor.

Stejt department takođe pozitivno gleda na još dva dodatna faktora u zaštiti žrtava:

a. Zaštita žrtve/svedoka, prava i poverljivost: Vlade treba da obezbede da se žrtvama pruži pravna i druga pomoć i da, u skladu sa lokalnim zakonima, u postupcima nema predrasuda u odnosu na prava, dostojanstvo i psihičko stanje žrtava. Poverljivost i privatnost treba da se poštuju u meri u kojoj je to moguće po lokalnim zakonima. Žrtve treba obaveštavati na jeziku koji razumeju.

b. Repatrijacija: Zemlje izvori i odredišne zemlje dele odgovornost u pogledu bezbedne, humane i, u meri u kojoj je moguće, dobrovoljne repatrijacije/reintegracije žrtava. Kao minimum, odredišne zemlje treba da kontaktiraju nadležno državno telo, nevladinu ili međunarodnu organizaciju u relevantnoj zemlji izvoru kako bi se postarale da žrtve trgovine ljudima koje se vraćaju u svoju zemlju dobiju pomoć i podršku neophodnu za njihovu dobrobit. Žrtve trgovine ljudima ne treba da budu primorane na deportaciju ili prisilan povratak ukoliko nisu obezbeđene zaštitne i druge mere kako bi se smanjio rizik od neprilika, odmazde ili ponovne trgovine ljudima.

Prevencija: Potražnja u središtu pažnje

Trgovina ljudima je nečovečan zločin koji ljude pretvara u puku robu. U pogledu snabdevanja, kriminalne mreže, korupcija, nedostatak obrazovanja, siromaštvo, kao i pogrešne informacije o mogućnostima zapošljavanja i degradirajućoj prirodi obećanog posla, uz siromaštvo, ljude čine podložnim iskušenjima kakva pred njih postavlja trgovina ljudima — a ovo važi i za seks trafiking i za prisilni rad. Pokret za okončavanje trgovine ljudima podrazumeva značajne napore u vezi sa ovim faktorima koji žrtve „guraju“ u ruke trgovaca ljudima, ali takođe prepoznaje i faktor „vuče“ kao deo uzroka. Nezasita potražnja pokreće mračnu trgovinu ljudskim bićima.

Potrebu za prisilnim radom stvaraju nesavesni poslodavci koji nastoje da povećaju profit na račun ugroženih radnika upotrebom sile, prevarom ili prinudom. Jedan način da se pristupi ovakvoj potrebi za prisilnim radom jeste podizanje svesti o postojanju prisilnog rada u proizvodnji robe. Mnogi potrošači i preduzeća zabrinuli bi se kad bi znali da artikli koje kupuju — uključujući odeću, nakit, pa čak i hranu — proizvode lica, uključujući decu, izložena ropskim uslovima.

Na globalnom tržištu robe, jamčiti da kompleksni lanci snabdevanja ne nose ljagu prisilnog rada izazov je i za preduzeća i za potrošače. Proizvodima nastalim prisilnim radom ne treba dozvoliti da stignu na strana tržišta što će na kraju smanjiti podsticaj da se eksploatiše ropski rad i podstaći etički prihvatljivo poslovno

ponašanje. Veći broj informacija o izvoznim artiklima i proizvodnim lancima — prikupljenih iz različitih izvora, uključujući druge vlade — doprinosi uspehu ovakvih napora.

Svaki uspešan napor u borbi protiv trgovine ljudima mora se suočiti ne samo sa snabdevanjem žrtava trgovine ljudi, već i sa potražnjom za komercijalnim seksom i prinudnom radnom snagom koja povećava trgovinu ljudima. Partnerstvo između vlada i privatnih biznisa koji kupuju proizvode nastale zahvaljujući nekvalifikovanoj radnoj snazi jedan je način da se rešava potencijalna potražnja za prinudnim radom. Napori nekih vlada da hapse, krivično gone i kažnjavaju odrasla lica koja nastoje da eksploatišu decu u komercijalnoj seksualnoj trgovini jeste jedan oblik rešavanja pitanja potražnje za komercijalnim seksualnim odnosima.

Uzbekistan – Indija

Dvadesetogodišnja Nila i dvadesetdvogodišnja Miram otputovale su iz ruralnog Uzbekistana u Indiju da bi radile za modnu kompaniju nakon što su slušale priče prijateljice o raskošnim zabavama i nepreglednom bogatstvu. Ali kad su stigle, pasoši su im oduzeti i rečeno im je da neće dizajnirati odeću, već usluživati klijente po raznim luksuznim hotelima. Indijske vlasti su na kraju otkrile lanac seks trafikinga. Žene su se vratile u Uzbekistan i dobile potrebnu negu i rehabilitaciju koja se pruža žrtvama u prihvatilištu.

Apatridi: Ključni rizik za trgovinu ljudima

Apatrida ima u svim regionima sveta. Najugroženije grupe obuhvataju pojedince iz bivšeg sovjetskog bloka, narod Rohingja u Burmi i širom Azije, Bidune na Bliskom istoku, mnoge evropske Rome, Butance u Nepalu, decu haićanskih migranata na Karibima, denacionalizovane Kurde, neke Palestince, neke etničke grupe na Tajlandu i Rtu Dobre Nade, i mnoge druge širom sveta, prema podacima Nevladine organizacije „Refugees International“.

Apatrid je lice koje, po nacionalnim zakonima, nema državljanstvo – zakonsku vezu između vlasti i pojedinca – ni u jednoj zemlji. Državljanstvo osobi daje zakonski identitet, nacionalnu pripadnost i mogućnost da dostojanstveno učestvuje u društvu. Osoba bez državljanstva često ne može da pohađa školu, dobije zdravstvenu negu, registruje rođenje, brak ili smrt, radi i putuje legalno, poseduje imovinu ili otvori račun u banci ma gde da živi. Iako Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima priznaje da svako ima pravo na državljanstvo, danas postoji otprilike dvanaest miliona ljudi širom sveta koji su legalno ili *de facto* apatridi.

Osobe bez državljanstva su laka meta za prisilan rad, konfiskaciju zemlje, raseljavanje i druge oblike progona i eksploatacije. Bez državljanstva, ne mogu da dobiju zaštitu policije ili pristup pravosudnim sistemima. U očajničkoj borbi da prežive, apatridi se često obraćaju krijumčarima ljudi i trgovcima ljudi za pomoć da izbegnu diskriminaciju ili progon vlasti. Stalno i iznova postaju žrtve pošto se problemi apatrida, pitanja izbeglica i trgovina ljudima ukrštaju.

Apatridi žrtve trgovine ljudima posebno su ugroženi. Često nemaju lična i putna dokumenta što ih dovodi u opasnost da budu uhapšeni kada putuju — dobrovoljno ili prisilno — izvan svojih zajednica. Bez dokumenata ili bez državljanstva, apatridi žrtve trgovine ljudima imaju malu

zaštitu od zemlje u kojoj uobičajeno borave. Mogu doći u situaciju da im povratak bude onemogućen, a istovremeno nemaju legalan status u novoj zemlji. Repatrijacija je problematična za apatride bez obzira jesu li žrtve trgovine ljudima ili ne.

Ponekad trgovina ljudima za posledicu ima apatride, kao u slučaju vijetnamskih žena koje su postale žrtve trgovine ljudima jer su kao „poštom naručene mlade“ prodavane u Koreju, Tajvan, Narodnu Republiku Kinu i druga mesta. Hiljade vijetnamskih žena udaje se svake godine za strance, gde je 86 procenata takvih brakova ugovoreno iz ekonomskih razloga, prema podacima Vijetnamske unije žena grada Ho Ši Mina. Proces naturalizacije u muževljevoj zemlji često zahteva da se žena odrekne vijetnamskog državljanstva. Za one koje prodaju pod lažnim izgovorom da je u pitanju brak, proces naturalizacije se nikad ne završi i one postaju apatridi što se često prenosi i na njihovu decu. Vlada Vijetnama razmatra donošenje novog zakona o državljanstvu koji bi pospešio sprečavanje ovog problema tako što bi se dozvolilo dvojno državljanstvo.

Druge mere sprečavanja i rešavanja problema apatrida obuhvataju kampanje za registraciju rođenja i efikasnije, transparentnije i dostupnije načine dobijanja legalnog boravka ili državljanstva. Organizacije koje rade sa žrtvama trgovine ljudima mogu da pomognu u podizanju svesti, identifikaciji apatrida i pomoći oko procedura za dobijanje državljanstva. Za zemlje ili regione gde postoje prekogranične populacije, harmonizovani pristupi dokumentaciji i registraciji građana mogu biti ključni napori u sprečavanju pojave apatrida i trgovine ljudima.

> *„Ozbiljan pad svetske ekonomije nateraće još više migranata koji bolji život traže u inostranstvu u ruke trgovaca ljudima. Od 2003. došlo je do znatnog uvećanja okolnosti koje podstiču krijumčarenje i trgovinu ljudima u našem regionu.”*
> **Australijski ministar spoljnih poslova Stiven Smit na skupu ministara i visokih zvaničnika više od 60 zemalja, uglavnom iz azijsko-pacifičkog regiona.**

FINANSIJSKA KRIZA I TRGOVINA LJUDIMA

Povećana nezaposlenost dovodi do veće izloženosti trgovini ljudima

Brojne međunarodne organizacije upozorile su na posledice trgovine ljudima usled trenutne globalne finansijske krize. U svom globalnom izveštaju o zapošljavanju iz januara 2009, ILO je naveo da ekonomska kriza izaziva dramatično povećanje broja nezaposlenih, zaposlenih siromašnih i onih kojima su ugrožena radna mesta. Ako se kriza nastavi, više od dvesta miliona radnika, uglavnom u ekonomijama u razvoju, mogu biti dovedeni do krajnjeg siromaštva, navodi se u izveštaju.

Samo u Aziji, ILO je predvideo najgori scenario – 113 miliona nezaposlenih u 2009. godini. Takođe će se smanjiti količina novca koji se iz inostranstva šalje kući. Novčane pošiljke radnika migranata iz ovog regiona umanjene su krajem 2008, a Svetska banka očekuje da se trend pada nastavi do kraja 2009. U izveštaju iz marta 2009. Svetska banka je revidirala svoju prethodnu procenu o smanjenju novčanih pošiljki radnika migranata očekujući negativnije rezultate – pad od 5 do 8 procenata za 2009; ovo sledi nakon porasta od 8,8 procenata posiljaka (do 305 milijardi dolara) u 2008.

Uticaj finansijske krize na prisilni rad naročito je veliki u Aziji, regionu gde je identifikovan postojeći visoki nivo nesigurnih radnih mesta. Prema Organizaciji za ekonomsku saradnju i razvoj (OECD), nezaposlenost u neformalnom sektoru u južnoj i jugoistočnoj Aziji iznosi 70 procenata. Region takođe ima visoku stopu postojećeg prisilnog rada; ovo je dom za 77 procenata svetskih žrtava prisilnog rada, prema podacima ILO-a.

Globalni izveštaj ILO-a iz maja 2009. o prisilnom radu otkriva da radnici migranti širom sveta gube više od 20 milijardi dolara kroz „troškove prinude“ (naziv izveštaja) — i ovaj trošak prinude bi se lako mogao pogoršati kako se kriza nastavlja a trgovci ljudima i poslodavci koji eksploatišu nastoje da prošire krug ugroženih i nezaštićenih radnika u ovom regionu. Među uzrocima je recesija u Sjedinjenim Državama, što objašnjava znatne iznose radničkog novca koji se šalje u istočnu Aziju, region Pacifika i južnu Aziju.

I drugi regioni su pogođeni. Prema Galupovom izveštaju, novčane pošiljke su predstavljale preko 27 procenata bruto nacionalnog dohotka Kirgiske Republike u 2006. Ali veliki pad tih sredstava koji je posledica ekonomskog zastoja, u kombinaciji sa porastom cena hrane i poremećenog poljoprivrednog sektora, naveo je Svetski program hrane UN-a (WFP) da u novembru prvi put za poslednjih nekoliko godina obezbedi hitnu pomoć u hrani.

Fotografija: Radnici migranti preplavili su železničku stanicu u Šangaju, u Kini. Treća po veličini svetska ekonomija oseća pritisak globalne finansijske krize. Nezaposlenost vrtoglavo raste kao i zabrinutost za veću radnu eksploataciju i prisilni rad onih koji i dalje imaju posao.

Fotografija: Telefonski stubovi oblepljeni reklamama za rad u inostranstvu uobičajeni su u Kišinjevu, u Moldaviji.

> *„Moramo naći načina da rešavamo suštinu problema — iskorenjivanjem potražnje. Da, presudno je da se spasu žrtve trgovine ljudima. Međutim, ukoliko se ne obračunamo sa tržištem, trgovina ljudima će nastaviti da raste. Verovatnije je da ćemo suzbiti potražnju za komercijalnim seksom i radom pre nego što ćemo rešiti socijalne nepravde koje doprinose ponudi.”*
> **Svoni Hant, predsednik Fonda „Hunt Alternatives“, koji se bavi rešavanjem problema potražnje za seks trafikingom**

Veća ponuda za trgovinu ljudima

Usled ovakvog rastućeg siromaštva sve je više ljudi izloženo riziku od trgovine ljudima u cilju radne i seksualne eksploatacije, te širom sveta raste ponuda za trgovinu ljudima. Na primer, trenutnka ekonomska kriza dovela je do gubitaka u prihodima u zemljama poput Mongolije usled pada cena bakra i visoke inflacije što je znatno umanjilo stvarne zarade, usporilo investicije i najverovatnije će dovesti do smanjenja broja radnih mesta. Pritisak na javnost, proistekao iz ovoga, verovatno će navesti više mladih žena da potraže posao dalje od kuće ili u instranstvu, a shodno tome povećaće se rizik od trgovine ljudima.

U istočnoj Evropi međunarodne organizacije i lokalne vlasti već su prijavile porast broja žrtava radne eksploatacije. Globalni ekonomski pad pogoršava ovakav trend. U Belorusiji se za više od

800.000 građana veruje da su „nestali“, prepostavlja se da rade — dobrovoljno ili drugačije — u Rusiji. Radnici koji zarađuju niske nadnice ili gube posao pristaju na ponude da u inostranstvu rade ilegalno. Iz Moldavije, najsiromašnije evropske zemlje, jedna četvrtina stanovništva je migrirala. U Ukrajini su zvaničnici prijavili 53 krivična slučaja radne eksploatacije u 2008. godini, što je porast u poređenju sa 23 slučaja u 2007. i svega tri slučaja u 2006. godini — dok se u izveštaju ILO-a o globalnim trendovima u oblasti prisilnog rada iz maja 2009. primećuje da broj identifikovanih žrtava prisilnog rada u Ukrajini sada premašuje broj žrtava seks trafikinga.

Upozoravajući na opasnosti trenutne ekonomske krize, načelnik ILO-a programa za borbu protiv prisilnog rada primetio je u maju 2009. da su „ugroženi radnici — naročito migranti, uključujući mlade žene i čak decu — izloženiji prisilnom radu zato što će se u uslovima neimaštine izlagati većim rizicima nego ranije“.

Iako većina svetske radne snage već oseća negativne efekte krize, postoji nekoliko primetnih izuzetaka gde snabdevači transnacionalne radne snage imaju privremenu korist od krize. Bangladeš i Nepal, u kojima su i nadnice i opseg zaštite na niskom nivou, izgleda da su imali izvesne koristi – barem u početku – od prilagođavanja globalnim tokovima radne snage proisteklim iz krize. U prva dva meseca 2009. i Nepal i Bangladeš prijavili su značajan porast u protoku radnika koji odlaze na rad u inostranstvo i novčanih pošiljki koje se šalju u ove dve zemlje i jačaju njihove ekonomije; u obe zemlje ove pošiljke iznose više od 15 procenata bruto nacionalnog proizvoda. Izveštaj Svetske banke iz marta 2009. registrovao je porast u protoku novčanih pošiljki u južnoj Aziji u 2008. godini, ali predviđa nagli zastoj u 2009.

Kambodža-Tajland

U Kambodži je Pirun radio na poljima gde se uzgaja pirinač i povrće. Pošto su im obećane veće nadnice za rad u fabrici na Tajlandu, Pirun i drugi muškarci su platili vrbovniku da ih prokrijumčari preko granice. Ali kad su stigli u Tajland, vrbovnik im je oduzeo pasoše i zaključao ih u neku prostoriju. Zatim ih je prodao vlasniku ribarskog broda, na kojem su ljudi radili danonoćno, sekli i čistili ribu i popravljali pokidane mreže. Dobijali su malo hrane ili sveže vode i retko su viđali kopno. Piruna su batinali dok gotovo nije izgubio svest i gledao je kako posada batina i puca na radnike čija su tela potom bacili u more. Pirun je dve godine proveo živeći na brodu a zatim ubedio trgovce ljudima da ga puste.

Fotografija: Školska deca beru pamuk u ruralnim predelima Uzbekistana. U centralnoj Aziji dokazi upućuju da lokalne vlasti teraju učenike da svake jeseni beru pamuk kako bi se ispunile proizvodne kvote koje određuju nacionalne vlade.

Pritvor odraslih žrtava u prihvatilištima: Loša praksa

Vlasti se često prvi put susreću sa žrtvom ili potvrde da osoba ima status žrtve za vreme inicijalnog pritvora ili čak formalnog hapšenja te osobe. Bilo da su u pitanju racije u bordelima za koje se sumnja da eksploatišu žrtve trgovine ljudima ili pritvor stranaca koji nemaju lična dokumenta, policijske akcije često prethode identifikaciji žrtava trgovine ljudima.

Kad su, međutim, sa sigurnošću identifikovane, policija što pre treba da žrtve premesti iz centara za pritvor ili zatvora i uputi ih u odgovarajuće objekte za negu gde žrtve mogu dobiti savetovanje, prihvatilište, medicinsku negu i pravnu pomoć. Ovako treba postupiti sa svim žrtvama bez obzira na državljanstvo i imigracioni status.

Pre nego što ih smesti u prihvatilište gde im se obezbeđuje više od privremenog boravka, vlasti od odraslih žrtava treba da dobiju saglasnost. Žrtvama treba ukazati na opcije koje su im na raspolaganju. Za decu žrtve trgovine ljudima, vlasti treba da odrede odgovarajuće stručnjake odgovorne za negu, staranje i najbolji interes deteta. Država može da preuzme privremeno ili dugoročno starateljstvo nad detetom dok je ono u privremenom prihvatilištu ili sa odgovarajućim starateljem.

Prema izveštaju australijske Agencije za međunarodni razvoj iz avgusta 2008. godine, vlasti često propuste da dobiju punu saglasnost odraslih žrtava trgovine ljudima kada ih smeštaju u prihvatilišta koja država vodi ili ih finansira. Ovakav pritvor može omesti rehabilitaciju žrtve jer se žrtva oseća kao da je zatvorena i da su joj osnovne slobode uskraćene – a to je obeležje iskustva koje su preživele žrtve trgovine ljudima. Dugotrajan pritvor bez mogućnost za rad i sticanje zarade može naneti ekonomsku štetu žrtvi i žrtvinoj porodici. Kako je izneto u nedavnom izveštaju Instituta NEXUS o žrtvama trgovine ljudima koje odbijaju pomoć, odraslim žrtvama se mora pružiti mogućnost da dobiju pomoć onako kako one žele — bez fizičkih zabrana ili ograničenja — ili da odbiju svu državnu ili tuđu pomoć. Suština trgovine ljudima jeste u gubitku osnovnih sloboda; sva efikasna sredstva za pomoć žrtvama moraju obuhvatiti obnavljanje svih takvih sloboda.

Neravnoteža među polovima u trgovini ljudima

> *„Osnovni uzroci migracije i trgovine ljudima u velikoj meri se preklapaju. Uskraćivanje prava ženama jeste primarni uzročni faktor koji se nalazi u osnovi migracije žena i trgovine ženama... Kada ne uspeju da zaštite i promovišu ženska građanska, politička, ekonomska i društvena prava, vlasti stvaraju stanje u kojem trgovina ljudima cveta.”*
>
> **Radika Kumarasvamu, specijalni izvestilac UN-a o nasilju nad ženama**

Prema podacima ILO-a, većina ljudi kojima se trguje u cilju seksualne eksploatacije ili koji su podvrgnuti prisilnom radu jesu žene. Istraživanja su pokazala da se i potražnja i ponuda u trgovini ljudima zasniva na „polnoj“ podložnisti trgovini ljudima. Takva podložnost je rezultat političkih, ekonomskih i razvojnih procesa koji mogu dovesti do situacija gde su žene društveno i ekonomski zavisne od muškaraca. Ako je podrška koju muškarci pružaju ograničena ili uskraćena, žene dolaze u opasnost da postanu podložne zlostavljanju. Često nemaju individualnu zaštitu niti ih zakon priznaje; pristup zdravstvenoj nezi i obrazovanju nije adekvatan, ekonomski

izgledi su slabi, mogućnost da poseduju imovinu mala, i u velikoj meri su u društvenoj izolaciji. Sve ovo utiče da neke žene postanu laka meta za zlostavljanje, nasilje i trgovinu ljudima.

Istraživanje dovodi u vezu neproporcionalnu potražnju za ženskim žrtvama trafikinga i porast izvesnih „feminiziranih" ekonomskih sektora (komercijalni seks, „trgovina nevestama", kućna posluga) i ostalih sektora za koje su tipične male plate, opasni uslovi i odsustvo mehanizama kolektivnog pregovaranja. Poslodavci koji eksploatišu svoje radnike radije koriste žene žrtve trgovine ljudima — koje se tradicionalno smatraju pokornim, jeftinim i popustljivim — u jednostavnim i repetitivnim poslovima u oblasti poljoprivrede, pripremanja hrane, proizvodnje gde je neophodna velika radna snaga, i kućnog ropstva.

U zemljama gde se ekonomski status žena popravio, u komercijalni seks je uključeno daleko manje lokalnih žena. Trgovci ljudima dovode više ženskih žrtava kako bi odgovorili na potražnju i takođe koriste žene koje dobrovoljno migriraju da bi se zaposlile u bilo kakvoj industriji. Kako je komercijalni seks u većini zemalja ilegalan, trgovci ljudima koriste shodno tome i ilegalni status žena migranata kojima se trguje u cilju komercijalnog seksa da bi ih zadržali pretnjama ili prinudom.

Usled polne ugroženosti koju osnažuju socijalne i institucionalne slabosti u nekim društvima — diskriminatorni zakoni i praksa koja prenosi zakonsko priznavanje žena, imovinska prava i ekonomske mogućnosti na nekog drugog — verovatnije je da će žene postati žrtve trgovine ljudima pre nego muškarci. Žena koja je pod nadzorom muškarca koji kontroliše njen prihod, identifikaciju, državljanstvo i fizičko dobrostanje lakše postaje žrtva trgovine ljudima.

U mnogim kulturama, nove udovice se moraju pridržavati strogih običaja žalosti, kao što je mesec dana izolacije, ili ih u suprotnom društvo odbacuje. Iako zvanično postoji zakon o nasleđivanju, za vreme njene izolacije rođaci preminulog muža njegovu imovinu mogu oduzeti udovici i deci. U mnogim slučajevima, ako nema muževljevu dozvolu, siromašna udovica ne može podići novac sa svog računa u banci, prijaviti smrt muža ili rođenje deteta, dobiti pasoš ili se zaposliti. Bez izvoda iz matične knjige rođenih, ne može da upiše dete u državnu školu niti da ode kod lekara u lokalnu bolnicu. U želji da prehrani dete, udovica postaje plen za trgovce ljudima.

Fotografija: Četrdesetogodišnji muškarac sedi sa svojom jedanaestogodišnjom nevestom u Avganistanu. Avganistan je u martu 2009. doneo kontrovoerzni šijatski zakon o porodici koji dozvoljava brak dece, što je dokazano značajan faktor koji doprinosi seks trafikingu u Avganistanu.

Gvineja

Nakon što su joj majka i brat umrli, Žanetu je otac dao kad joj je bilo osam godina da radi kao služavka. Žanet je radila po osamnaest časova dnevno, ali nikad nije dobila platu. Spavala je na verandi i jela ostatke. Ponekad joj je hrana sasvim bila uskraćena. Često su je tukli, naročito kad bi pokušala da se odmori. Kad mu je žena odlazila iz kuće, staratelj je silovao Žanet. Nije joj bilo dozvoljena da ode, a čak i da jeste, Žanet ne bi znala kuda da ide. Nije znala je li joj otac i dalje živ. Žanet je kasnije dobila pomoć od lokalne nevladine organizacije.

Veća potražnja za trgovinom ljudima

Globalna ekonomska kriza takođe pospešuje potražnju za trgovinom ljudima. Kancelarija UN-a za narkotike i kriminal objavila je u februaru 2009. drugi izveštaj o globalnim trendovima u trgovini ljudima. Zvaničnici UN-a kažu da je porast ovog oblika savremenog ropstva širom sveta rezultat rastuće potražnje za jeftinom robom i uslugama. Očekuju da će pod uticajem krize više posla biti obavljano ilegalno kako bi se izbegli porezi i sindikalna radna snaga. Predviđaju povećanu upotrebu prinudnog, jeftinog i dečjeg rada u multinacionalnim kompanijama, sputanim finansijskim teškoćama.

Porast protesta među radnicima migrantima jeste znak da eksploatacija radnika već dostiže novi vrhunac. Suočeni s periodom ekonomskih nedaća kada se od banaka teško dobijaju krediti, poslodavci obustavljaju isplate ili prisiljavaju radnike da pristanu na nepovoljnije uslove. Kineski radnici u nekim delovima Evrope doživljavaju radnu eksploataciju i, ukoliko se kriza produži, mogu postati podložni prisilnom radu. Ovo je podstaklo dosad neviđeno zvanično upozorenje Kineske vlade objavljeno aprila 2009. da radnici treba da izbegavaju migraciju u Evropu zbog sve veće opasnosti od neplaćanja ili zakasnelih isplata i mogućnosti za veliku eksploataciju u ekonomskim neprilikama. Štampa u Ujedinjenim Arapskim Emiratima izvestila je da je broj žalbi zbog neisplaćenih plata među stranim radnicima krajem 2008. porastao za 111 procenata u poređenju sa istim periodom 2007.

U ovim i drugim zemljama, strani radnici takođe strahuju od masovnih otpuštanja što bi moglo uvećati broj ilegalnih stranih radnika u zemljama domaćinima. I gubitak legalnog statusa izlaže radnike migrante većem stepenu eksploatacije, uključujući i prisilni rad.

Nazivajući takvu eksploataciju „antitezom razvoja“, generalni sekretar UN-a Ban Ki-mun izjavio je na sastanku na Filipinima: „Jedino očuvanjem prava migranata i naporima da se migranti tretiraju dostojanstveno i s poštovanjem koje treba ukazati svakom ljudskom biću, možemo stvoriti uslove u kojima migracija može doprinetu razvoju. U ovo vreme finansijskih nevolja, svi mi moramo biti naročito oprezni.”

Kriza takođe pogađa interna tržišta rada. Prema zvaničnoj statistici urađenoj na osnovu podaka koje je sakupilo Ministarstvo poljoprivrede, u Kini se od ukupno 130 miliona radnika migranata u zemlji, oko 20 miliona već vratilo kući do februara 2009. pošto posla nema. Uz to, ILO procenjuje da će se pre proleća zatvoriti 9.000 fabrika a kasnije još na hiljade fabrika. Na Filipinima ekonomisti i službenici koji se bave pitanjima rada predviđaju da će u 2009. bez posla ostati 800.000 ljudi.

Indonezija-Persijski zaliv

Dvadesetosmogodišnja Keni Binti Karda napustila je Indoneziju da bi u jednoj zemlji Persijskog zaliva radila kao služavka. Žena koja je zaposlila Keni navodno ju je u nekoliko navrata opekla

peglom, prisiljavala je da jede fekalije, zlostavljala je psihički i sredstva za čišćenje kuće stavljala na Kenine otvorene rane. Ubadala je Keni nožem u jezik, rasklimala joj zube i sasula ih joj u grlo, tukla sopstvenu decu kad su pokušala da se pobune i pretila da će ubiti Keni ukoliko pokuša da pobegne. Poslodavka je terala Keni da radi izuzetno dugo svakog dana, zaključavala ju je u kuću i vratila Keni u Indoneziju pre nego što je Keni uspela da zatraži pomoć od vlasti. Keni ne vidi na jedno oko i ima ožiljke na mestima gde ju je poslodavka navodno opekla peglom.

„Ropstvo je i za [moju gospodaricu] bilo bolno kao i za mene. Kad sam tamo stigao, bila je pobožna, srdačna i nežna žena. Nije bilo tuge ni patnje nad kojom ne bi prolila suze. Imala je hleba za gladne, odeću za gole, utehu za svakog ko je u njenoj blizini bio nesrećan. Ropstvo je uskoro uspelo da je liši svih ovih uzvišenih vrlina. Pod takvim uticajem, nežno srce se pretvorilo u kamen, a jagnjeća narav ustupila je mesto žestini tigrice."

Frederik Daglas opisuje svoje robovanje u jednom baltimorskom domaćinstvu. Iz njegove autobiografije *Priča Frederika Daglasa, američkog roba* (1845).

Međunarodna nagrada za hrabru ženu

Hadizatu Mani, Niger

Hadizatu Mani rođena je u ropstvu. Sa dvanaest godina prodata je za pet stotina dolara. Njen novi vlasnik, muškarac šezdesetih godina, slao ju je da svakodnevno dugo radi u poljima, tukao ju je, silovao i naterao je da mu rodi troje dece.

Kad je 2003. u Nigeru ropstvo stavljeno van zakona, vlasnik gospođe Mani joj to nije rekao i pokušao je da ubedi seoske vlasti da ona nije robinja, već jedna od njegovih supruga. Kada je gospođa Mani najzad dobila „sertifikat oslobođenja" 2005. i udala se za čoveka po svom izboru, bivši gospodar ju je tužio za bigamiju. Gospođa Mani je izdržala dva od šest meseci zatvorske kazne.

Gospođa Mani je radila sa lokalnom nevladinom organizacijom „Timidria" i britanskom nevladinom organizacijom „Anti-Slavery International" kako bi slučaj iznela pred Sud pravde Ekonomske zajednice zapadnoafričkih zemalja (ECOWAS), i tužila Vladu Nigera koja nije uspešno zaštitila njena prava po zakonima koji zabranjuju ropstvo.

„Bilo je veoma teško suprtstaviti se mom bivšem gospodaru i govoriti kad vas ljudi gledaju jedino kao roba", rekla je gospođa Mani u komentarima koje je objavio „Anti-Slavery International". „Ali znala sam da je ovo jedini način da svoje dete zaštitim od sudbine koja se meni dogodila. Niko ne zaslužuje da živi u ropstvu. Svi smo mi jednaki i zaslužujemo da jednako budemo tretirani… Nijedna žena ne treba da propati onako kako sam ja propatila."

Uprkos direktnim i indirektnim pritiscima da odustane od tužbe, gospođa Mani je uporno nastavljala sa svojim predmetom. Dana 27. oktobra 2008. ECOWAS je osudio ropstvo kojem je gospođa Mani bila izložena, odlučio da Vlada Nigera nije zaštitila njena prava i naložila Vladi da

gospođi Mani isplati novac u vrednosti 19.800 dolara. Pohvalno je i znak želje da ropstvo želi da prepusti prošlosti to što je Vlada Nigera prihvatila presudu i isplatila novčanu kaznu u martu 2009. Zakoni o ljudskim pravima beskorisni su ukoliko se ne primenjuju. Prema nevladinoj organizaciji „Timidria“ i još jednoj nevladinoj organizaciji iz Nigera, zakoni o zabrani ropstva u Nigeru su predstavljali „sredstvo da se postigne politički cilj ” i „usvajani su za zapadnjake“. Gospođa Mani je odnela pobedu ne samo za sebe, već i za ljude koji su i dalje u ropstvu u Nigeru i drugim delovima zapadne Afrike. Njena hrabrost za njih predstavlja zrak sunca. I sudska odluka ECOWAS-a jeste korak napred za region i šalje snažnu poruku vlastima Nigera i drugih zemalja da zakoni koji zabranjuju ropstvo moraju biti nešto više od slova na papiru.

Gospođa Mani je jedan od dobitnika Međunarodne nagrade za hrabru ženu za 2009. koju dodeljuje državni sekretar Sjedinjenih Država.

Pravna pomoć za žrtve trgovine ljudima

Ključni element svake efikasne strategije za zaštitu žrtava jeste da se žrtvama trgovine ljudima omogući pravna pomoć u sudskim ustanovama, restitucija i druga kompenzacija za njihove patnje. Naročito je to važno u rešavanju potreba stranih žrtava kojima nisu poznati zakoni, običaji, prava i procedure u zemlji u koju su prodati.

Zakoni i pravni proces u većini država ljudima koji nisu školovani pravnici nisu lako dostupni ni razumljivi. Spasene žrtve trgovine ljudima mogu se plašiti mogućih krivičnih tužbi ili deportacije, odmazde trgovaca ljudima ako daju informacije policiji, napada na članove svoje porodice. U isto vreme, potrebne su im usluge kao što je medicinska nega, hrana, odeća i bezbedan smeštaj. Pristup pravnim savetima i informacijama može im pomoći da se lakše izbore sa stresom i konfuzijom u nedeljama i mesecima nakon spasavanja.

Pravna pomoć žrtvama omogućava da saznaju svoja prava, dođu do ključnih informacija i razumeju mogućnosti koje su im na raspolaganju.

Pravni sistemi se razlikuju širom sveta i potrebe žrtava trgovine ljudima moraju se razmatrati individualno. Nevladine organizacije koje pomažu i prihvataju žrtve trgovine ljudima treba da pomognu žrtvama u sledećim pravnim pitanjima:

• Zakonska prava. Žrtve treba da znaju svoja zakonska prava, status i pravni proces u kojem će se postupak odvijati. Treba da znaju kako da dođu do usluga i beneficija koje su im na raspolaganju, kao što su prevođenje, medicinska nega, smeštaj, obrazovanje, itd.

• Imigracioni zakon i imigracioni postupci. Žrtve kojima se trguje preko granice možda nemaju valjana dokumenta i možda im je potrebna pomoć da pribave lična dokumenta. Žrtvama mogu biti potrebne imigracione olakšice, ukoliko postoje, nakon spasavanja ili za vreme produženog boravka u odredišnoj zemlji.

• Krivično pravo. Žrtve ne treba da budu kažnjene za nezakonita dela koja su počinjena kao direktna posledica činjenice da su žrtve trgovine ljudima. Međutim, može im biti potrebna pravna pomoć ako su uhapšeni ili pritvoreni u akciji spasavanja. Žrtve takođe treba da imaju

pristup pravnim savetima o krivičnim postupcima koji se odnose na njihov slučaj i raspoloživim opcijama u vezi pružanja dokaza i svedočenja. Ukoliko je moguće, advokat treba da bude sa žrtvom tokom pravnog postupka koji se tiče žrtvinog slučaja.

• Građansko pravo. Žrtve treba upoznati sa mogućnostima za restituciju ili kompenzaciju putem građanske tužbe protiv počinilaca i ostalih odgovornih lica a u cilju dobijanja odštete.

• Deca žrtve. Žrtve trgovine ljudima koje nemaju navršenih osamnaest godina treba da imaju pravnog zastupnika u vezi sa starateljstvom, negom i zakonom o maloletnicima.

Jugoistočna Evropa

Mnoge žrtve ne znaju gde da se obrate za pomoć kad pobegnu od trgovaca ljudima ili nakon što se vrate kući. Jedan muškarac, žrtva prisilnog rada, objašnjava: „Ništa nisam znao o pomoći koja je na raspolaganju žrtvama trgovine ljudima. Nisam znao kome da se obratim u odredišnoj zemlji u slučaju da mi zatreba pomoć. Mislio sam da jedino mogu da odem u policiju. Tamo nisam imao dovoljno hrabrosti da se obratim policiji pošto su [trgovci ljudima] govorili da potkupljuju policiju. Pretili su da će me ubiti ukoliko odem u policiju. Plašio sam se."

Fotografija: Avganistanska deca, poput ova dva dečaka koja prodaju toalet papir na pijaci u Kabulu, seksualno su eksploatisana i regrutuju ih ekstremističke grupe, prema izjavama zvaničnika UNICEF-a.

Mreža s velikim rupama

Što više ljudi postaje podložno trgovini ljudima, to je verovatnije da će manji broj biti u stanju da nađe lokalne izvore pomoći. Radnici su suočeni sa slabim „sigurnosnim mrežama", koje čak i u najboljim vremenima obezbeđuju njihove vlade ili vlade zemalja koje potražuju radnu snagu, pa izgleda da sada postoji još manja verovatnoća da će radnici naći raspoložive službe ili zakonsko pribežište kada su izloženi prisilnom radu.

Teška vremena takođe pogađaju rad nevladinih antitrafiking organizacija koje često obezbeđuju ključne usluge u nedostatku adekvatnih programa koje pruža država ili privatni sektor. Donatori daju sve manje sredstava, pa je ovakvim organizacijama veoma teško da nastave svoj rad.

Nasilje u porodici i trgovina ljudima

„Žene čine većinu svetske siromašne, gladne i neškolovane populacije. I dalje su predmet silovanja kao ratne taktike i trgovci ljudima ih eksploatišu širom sveta u kriminalnim delatnostima koje donose milijarde dolara."

Državni sekretar Hilari Rodam Klinton, 7. marta 2009.

Loš položaj žena u nekim društvima, nedovoljan pristup školovanju, ograničena zakonska prava i drugi oblici diskriminacije smatraju se „udarnim faktorima" koji se kombinuju sa situacionim problemima kakvi su konflikti, društvena nestabilnost ili ekonomska kriza zbog kojih mlade žene odlaze iz svojih zajednica. U mnogim zajednicama i kulturama, nasilje nad ženama je i suviše uobičajeno, a zakoni koji za cilj imaju zaštitu žena nisu adekvatni ili se ne primenjuju. Pored fizičkih napada i povreda, žene žrtve muževljevog ili partnerovog zlostavljanja često su izložene

neprestanim grdnjama, teškom psihičkom zlostavljanju i prekomernoj kontroli nad gotovo svim aspektima svakodnevnog života. Istorija nasilja u porodici (bilo da je u pitanju muž ili partner) predstavlja dodatni faktor rizika koji može dovesti do toga da žrtva oseti neodložnu potrebu da pobegne i ostavi dom i zajednicu kako bi preživela – a time se njena podložnost eksploataciji uvećava.

Istraživanje je pokazalo da postoji jasna veza između seks trafikinga i nasilja u porodici pre trafikinga, kao i nasilja na polnoj osnovi a u vezi sa trafikingom. Keti Zimerman, ugledni stručnjak za traume žrtava, identifikuje nasilje u porodici i seksualno nasilje kao „udarni“ faktor koji dovodi do ugroženosti žena od trafikinga. Gotovo 70 procenata odraslih žena žrtava trgovine ljudima koje koriste službe u programu pomoći u Londonu prijavile su da su doživele nasilje pre nego što su bile eksploatisane u odredišnom okruženju.

Premda je veza između nasilja u porodici i seks trafikinga dokumentovana, na svako delo se različito mora reagovati. Žrtve nasilja u porodici i žrtve seks trafikinga doživljavaju teške traume i zahtevaju različite terapije. Istraživanje Zimermanove otkrilo je da žrtve seks trafikinga često imaju simptome posttraumatskog stresa, a za ublažavanje posledica ovog stresa potrebno je i do devedeset dana; kod žrtava nasilja u porodici nije ovakav slučaj. Ponekad postoji i kulturološka prepreka u nezi obe vrste žrtava u istoj ustanovi: kod nekih socijalno konzervativnih populacija, žrtve nasilja u porodici gnušaju se sramote koja se vezuje za žrtve seks trafikinga sa kojima žive.

Kao i u slučaju trgovine ljudima, nasilje u porodici se sve više globalno posmatra kao zločin. Službe za žrtve nedovoljne su, ali je njihov broj u porastu u većini zemalja. U zemljama gde su resursi ograničeni programi ustanovljeni za pomoć žrtvama nasilja u porodici koriste se u hitnim slučajevima za prihvat žrtava trgovine ljudima. Ali pomoć žrtvama ova dva zločina u istim uslovima veliki je izazov. To treba pokušavati jedino kada se u objektu može obezbediti sigurno i ohrabrujuće okruženje i kada je osoblje adekvatno obučeno i razume bezbednosne, pravne, medicinske, mentalne, socijalne i društvene potrebe žrtava.

Nigerija-Gana-Italija

Anita je postala žrtva trgovine ljudima kada je iz Nigerije preko Gane stigla u Italiju gde je prisiljavana da ima seksualne odnose sa više od 25 ljudi dnevno. Ukoliko bi se opirala, njena „madam” bi je tukla kaišem, izgladnjivala i pretila joj da će je deportovati. Anita je na smenu odlazila u Torino, Rim i Milano i u svakom gradu je bila izlagana mentalnom i fizičkom zlostavljanju. Anitu su nekoliko puta silovali njeni trgovci ljudima a imala je i nekoliko nestručnih pobačaja. Anita je preživela, ali neke njene prijateljice su umrle.